

**vakblad voor
informatieprofessionals**

**IP'er als Navigator
in nieuwe Galaxy**

Deel 15 AI in het
informatiedomein

**Librarians Not
Looking Away**

In actie tegen de
impact van Trump

Open de deuren!

Amsterdam maakt
publieke informatie
beter toegankelijk

Over datasheets

Wegwijzers voor
datasetgebruik

2025 | 04

**JANNEKE SCHEEPERS
(BIBLIOTHEEK NEDERLANDSE
DEFENSIE ACADEMIE):**

FOCUS
OP BETROUWBARE
INFORMATIE EN
KRITISCH DENKEN

COLOFON

IP is met zijn hybride magazine (digitaal en papier), website, nieuwsbrief, events en socials het platform voor de informatieprofessional van vandaag en morgen.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (29ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg
tel. 06-223 75 75 9
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-223 75 75 9,
e-mail redactie@informatie-
professional.nl

hoofd- en eindredactie

Cindy Lammers

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcmail.nl
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl

**redactionele bijdrage
aan het blad en aan
informatieprofessional.nl**

Simon Been, Wouter Bronsgeest,
Sofie Buscaan, Anne van
den Dool, Maarten Hafkamp,
Frank Huysmans, Olaf Janssen,
Leen Liefsoens, Bjorn Schrijen,
Suzanna Timmer

abonnementen

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
Informatieprofessional.nl

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren:
Luciène Paap, e-mail
l.paap@bureauvanvliet.com,
tel. 023-571 47 45. Zie voor een
overzicht van de mogelijkheden
en de mediakaart ook
informatieprofessional.nl

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

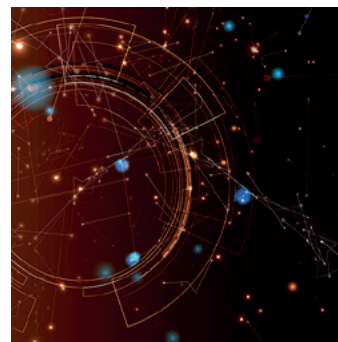
INHOUD

10**IProfiel: Janneke Scheepers**

Het beroep van informatieprofessional is zeer divers. Om de breedte van het vak te laten zien, lichten we in IProfiel een informatieprofessional door. In deze editie: Janneke Scheepers, senior informatiespecialist en teamleider van het team academische informatiespecialisten bij de bibliotheek van de Nederlandse Defensie Academie (NLDA).

14**AI in het informatiedomein (15)**

Wat is de impact van AI op het informatiedomein? In een reeks artikelen wordt hierop ingegaan. Dit vijftiende deel, het vervolg op het artikel in de vorige IP, kijkt naar de Westerse tegenreactie op de Chinese AI-golf van begin 2025 en laat zien hoe de dynamiek zich sindsdien razendsnel verder heeft ontwikkeld – tot op onze eigen werkplek.

20**In actie tegen impact Trump**

Steeds meer mensen maken zich zorgen om de toekomst van de democratie en de gevolgen voor de informatie- en bibliotheeksector. Bert Hogemans, directeur van Bibliotheek Gelderland Zuid, besloot een aantal acties op te zetten, zoals een LinkedIn-groep met bezorgde informatieprofessionals en bibliothecarissen.

RUBRIEKEN

04**Data in beeld**

Community
in kleur

07**Data Extra**

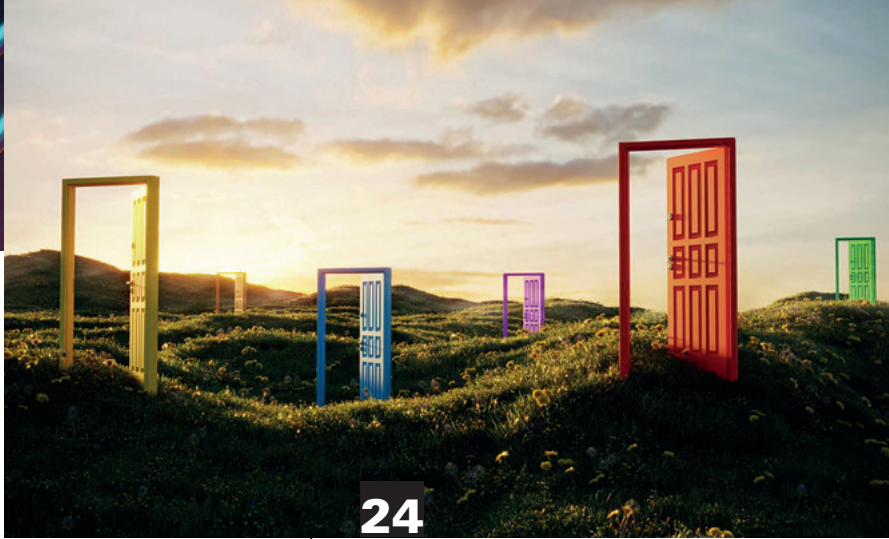
Dutch Caribbean
Digital Heritage
Network

08**News Facts**

Nieuwswaardige
feiten

19**Sociale
robots**

Onderzoek:
'How Human
Are Our
Machines?'

24

Iedereen recht op informatie

Openbaarheid is een recht, geen gunst, weet Sofie Bustraan, informatiecommissaris van de gemeente Amsterdam. Deze opent met het Openbaarheidscentrum haar deur: dankzij digitale en fysieke initiatieven wordt publieke informatie beter vindbaar, bruikbaar en bespreekbaar voor iedereen.

30

Handleiding voor datasetgebruik

Steven Claeyssens (KB) ontwikkelde samen met Europeana-collega's een uniform model om informatie over datasets voor cultureel erfgoed vast te leggen, waardoor de data makkelijker te vinden en opnieuw te gebruiken zijn. Het leverde hem de initiatiefprijs op bij de afgelopen Victorines.

23

Column Frank Huysmans

Meer bieb op de buis

34

KB Onderzoekskroniek

De relatie tussen Delpher, DBNL en Wiki

36

Van de KNI

Wil jij je data met mij delen?

38

Lifehacking

Snel en schoon op je computer

ACTIE

Is je het geheel ziet, denk je wellicht: o, wat heerlijk! De vrolijkheid spat ervan af. Ik doel op de foto's op de volgende pagina's. Ons tropisch stukje Nederland. Ik heb zelf ooit kort op de Antillen gewerkt en gewoond en weet dat beeld in dit geval ook realiteit is. Koffers pakken maar?

Veel mensen schijnen momenteel te 'lijden' aan een vorm van escapisme. Ontsnappen naar een plek waar ze – al is het maar voor even – hun ogen en oren kunnen sluiten voor de strapatsen in Den Haag. En voor de onnavolgbare beslissingen van Trump & friends die praktisch de hele wereld voelt. Dat kan natuurlijk ook met een boek of binge-serie, maar ah, een plek waar je door de bomen alleen maar bos ziet ...

Volgens critici is het een luxe om zo te denken, want wij leven er dusdanig riant op los dat we ons zo'n escape kunnen verlossen. Bovendien verandert het niks aan de bron, en wie niet al te egoïstisch is zal snappen dat die er zeker toe doet.

Ik mag de houding van Bert Hogemans daarom wel. Omdat steeds meer mensen zich zorgen maken over de toekomst van de democratie en de gevolgen voor de informatie- en bibliotheeksector besloot de directeur van Bibliotheek Gelderland Zuid een aantal acties op te zetten. Zoals de LinkedIn-groep Librarians Not Looking Away. In een artikel verderop citeert hij JFK: 'Het enige wat nodig is om het kwaad te laten zegevieren, is dat goede mensen niets doen.' Zelf vind ik Bram Vermeulen nog altijd inspirerend: 'Ik heb een steen verlegd in een rivier op aarde, het water gaat er anders dan voorheen ...' We kunnen allemaal bijdragen, hoe klein ook, zelfs de kleinste kiezel.

<

REDACTIONEEL | Cindy Lammers

COMMUNITY IN KLEUR

Er was uiteraard al wel een bibliotheek op de B in het rijtje ABC-eilanden van de Kleine Antillen. Maar enigszins 'weggestopt' en klein. Bovendien voldeed ze niet meer aan de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (WSOB). Het Groningse bureau Includi liet er een studie op los, en afgelopen maart opende Bibliotheek Bonaire haar deuren aan de Kaya Amsterdam: lokaal geïnspireerd, kleurrijk in Caribische sferen. Een plek voor burgerparticipatie, digitalisering, zelfredzaamheid en sociale verbinding – tot de officiële, grotere locatie klaar is. <

Marco Heyda

> Meer over
Bibliotheek
Bonaire lees je
op pagina 6.

Vervolg
van
pagina
4-5.

Foto's: Marco Heyda

EILANDGEVOEL TUSSEN DE BOEKEN

Afgelopen maart opende de community library van Bonaire officieel haar deuren. Een ontwerp van het Groningse bureau Includi (ofwel Aat Vos), bekend van andere bibliotheken en publieke ruimtes. Vrolijk, toegankelijk, inspirerend én tijdelijk: een opmaat naar de officiële bibliotheek die later zal verrijzen.

Bonaire had al wel een bibliotheek, maar klein en verborgen, en niet meer aangehaakt bij de maatschappelijke behoeften van het eiland. Bovendien voldeed het gebouw niet aan de eisen van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (WSOB). 'Al langer bestonden er plannen voor een grotere bibliotheek die het educatieve, culturele en sociale hart van het eiland zou moeten worden', vertelt Jennifer Pocornie-Martis, hoofd Bibliotheek Bonaire. 'Met als doel: bijdragen aan burgerparticipatie, digitalisering en sociale verbinding.'

Dringende behoefte

In opdracht van het Openbaar Lichaam Bonaire voerde Includi daarom in 2022 een haalbaarheids-onderzoek uit en stelde, met input van het bibliotheekteam en eilandbewoners, een Programma van Eisen op dat voorziet in een nieuwe vaste locatie van 2.500 vierkante meter. 'De realisatie daarvan is nog in voorbereiding, maar intussen was er een dringende behoefte aan tijdelijke andere huisvesting voor de komende jaren. Een plek die eveneens de maatschappelijke rol van Bibliotheek Bonaire onderstreept en een belangrijke stap richting de toekomst zet', aldus Pocornie-Martis.

Bestand tegen termieten

Voor deze tijdelijke vestiging werd vorig jaar een locatie (735 vierkante meter) gevonden in een nieuw op-

geleverd pand in het centrum. Includi zorgde voor de optimalisatie van het Programma van Eisen, het interieurontwerp en de technische uitwerking en werkte hierin nauw samen met Stonepark Interiorbuilders, Harryvan en Streefkerk Architects & Consultants. Het interieur werd in Nederland ontworpen en groten-deels gemaakt – de materialen zijn bestand tegen zowel het zeeklimaat als termieten – en vervolgens naar Bonaire verscheept. Het geheel is modulair: eenvoudig demonteerbaar en herbruikbaar. Dit betekent dat het op termijn in de structurele huisvesting kan worden ingepast.

De bibliotheek strekt zich uit over twee verdiepingen. Beneden is een multifunctionele ruimte met een kids place, leeshoek voor 6- tot 12-jarigen en uitbreidbaar podium. De keuken, die ook als informatiebalie fungeert, heet bezoekers welkom met 'Bon Bini' en biedt een gezellige plek voor koffie en snack. Boven bevinden zich een jongerenruimte met 'cave' om te chillen, MakerSpace, multifunctionele vergaderruimte en kantoren.

Barbecueën onder bomen

Lokale elementen in het ontwerp, zoals een container en prints van koralen en vissen, moeten het eilandgevoel bij de bibliotheek naar binnen brengen. Ook geïntegreerd is een pergola, die is geïnspireerd op de populaire lokale traditie van barbecueën onder bomen. De houten 'boom' in het midden van de begane grond kreeg 'bladeren' die door schoolkinderen zijn beschilderd. 'Dit geeft de bibliotheek een extra persoonlijk karakter', zegt architect Vos. 'Het is een voorbeeld van hoe een tijdelijke bibliotheek niet alleen functionele oplossingen biedt, maar ook bijdraagt aan sociale cohesie, educatie en cultuur. Het ontwerp weerspiegelt de visie van een inclusieve, toegankelijke derde plek voor iedereen, die zich in de toekomst zal blijven aanpassen en doorontwikkelen.'

Carnaval, Sint Maarten

DUTCH CARIBBEAN DIGITAL HERITAGE NETWORK IN DE STARTBLOKKEN

Sinds maart is Gyonne Zafira als netwerkvoorbereider begonnen om het Dutch Caribbean Digital Heritage Network vorm te geven – een samenwerkingsvorm die instellingen, organisaties en initiatieven op het gebied van cultureel erfgoed gaat ondersteunen op Aruba, Bonaire, Curaçao, Sint Maarten, Saba en Sint Eustatius.

Gyonne Zafira

Het initiatief ontstond tijdens een werksessie van het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE), georganiseerd in het kader van de eerste Dutch Caribbean Digital Heritage Week op Aruba in april 2024. 'Het netwerk wil samenwerking stimuleren rondom digitalisering, behoud en toegankelijkheid van cultureel erfgoed in de hele regio', vertelt Zafira op de website van het NDE. Ze werd geboren op Aruba, studeerde en werkte in Nederland, en is sinds kort weer 'thuis', terug op Aruba.

Meerdere specialismen en taken

Als consultant op het gebied van beleid, cultuur en subsidies was ze de afgelopen jaren betrokken bij culturele projecten in zowel Nederland als het Caribisch gebied. 'De opdracht om als werkvoorbereider een eerste aanzet te geven tot het Dutch Caribbean Digital Heritage Network sluit goed aan bij wie ik ben: ik werk graag op een fluïde manier – flexibel en meebewegend, met oog voor hoe erfgoedorganisaties elkaar kunnen versterken en kunnen samenwerken.'

Uiteraard speelt dit binnen de context van het Caribisch gebied, benadrukt ze. En die verschilt van Europees Nederland, waar naast meer fi-

nanciële middelen ook meer menskracht beschikbaar is. 'Op de eilanden hebben erfgoedprofessionals vaak meerdere specialismen en taken, waardoor ze lang niet aan alles toekomen wat ze zouden willen doen.'

Behoeften in beeld

Zafira wil eerst in kaart brengen waar de organisaties elkaar kunnen vinden en wat hun behoeften zijn. 'Niet zozeer op basis van de inhoud van hun archieven – dus niet: ik heb archief A en jij archief B, en dat past bij elkaar – maar

vanuit hun positie in het veld. Hoe groot is een organisatie? Hoeveel ruimte of draagkracht is er om bij te dragen aan het netwerk? Hoe kunnen ze kennis en menskracht uitwisselen? Dat is een belangrijk deel van de puzzel. Daarna komt de vraag over de governance: hoe organiseren we de samenwerking? Wordt het een stichting? Een organisatie met een secretariaat? Of juist een informeel netwerk met een freelance coördinator? Ook dat is iets wat we zorgvuldig moeten uitzoeken.'

Structurele kennisdeling

Haar bevindingen bespreekt ze met een kernteam dat is samengesteld om de komst van de netwerkvoorbereider in goede banen te leiden. Hierin zitten organisaties uit alle zes Caribische eilanden die zich met erfgoed bezighouden. 'Als ik over een paar maanden mijn advies klaar heb, gaan zij ermee verder.'

Er is altijd al informeel samengewerkt tussen de zes eilanden, weet Zafira. 'Professionals weten elkaar te vinden als dat nodig is. Deze contacten gaan we samen versterken en uitbreiden door meer structurele uitwisseling en kennisdeling op werkniveau te faciliteren. En dat is precies wat dit nieuwe netwerk wil gaan bereiken.'

<

Willemstad, Curaçao

AP: NU BEZWAAR MAKEN ALS JE NIET WILT DAT

META AI TRAIT MET JOUW DATA

Instagram- en Facebook-gebruikers die niet willen dat moederbedrijf Meta hun posts gebruikt om kunstmatige intelligentie mee te trainen, moeten daar nu bezwaar tegen maken. Daartoe roept de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) op. Doen ze dat niet voor 27 mei, dan gebruikt Meta automatisch hun gegevens voor het trainen van Meta AI.

Meta wil alle openbare data van volwassen gebruikers, zoals posts, foto's en comments, gebruiken om Meta AI te trainen. 'Het risico is dat je als gebruiker de controle over jouw persoonsgegevens verliest. Je hebt ooit iets op Instagram of Facebook gepost en die gegevens zitten straks in dat AI-model, zonder dat je precies weet wat daarmee gebeurt', waarschuwt AP-vicevoorzitter Monique Verdier.

Bezwaar aantekenen

Het is volgens AP belangrijk dat gebruikers die tegen het trainen van AI met hun data zijn nú be-

zwaar aantekenen. Op 27 mei dit jaar begint Meta met trainen. 'Zitten jouw gegevens eenmaal in het AI-model, dan kun je ze er niet zomaar weer uitkrijgen', aldus Verdier. Bezwaar aantekenen kan via het bezwaarformulier van Instagram of dat van Facebook. Meta heeft aangegeven de gegevens van iedereen die bezwaar aantekent niet te gebruiken voor het trainen van zijn AI.

WhatsApp

Voor WhatsApp, ook onderdeel van Meta, liggen de zaken iets anders. Het is voor sommige Nederlandse WhatsApp-gebruikers al mogelijk om een-op-een met

Meta AI te chatten, of Meta AI te betrekken bij een chat met iemand anders. Die berichten worden ook gebruikt om Meta AI te trainen. Bezwaar maken hiertegen lijkt volgens AP niet mogelijk te zijn. Chats tussen mensen in WhatsApp worden niet gebruikt om Meta AI te trainen zolang Meta AI niet in het gesprek wordt betrokken, meldt Meta.

Toezichhouders

AP vraagt gebruikers nu om zelf actie te ondernemen, maar de verantwoordelijkheid voor het naleven van de privacywetgeving ligt bij Meta zelf. De autoriteit maakt zich 'grote zorgen over de plannen van

Meta en andere grote platforms om met data van gebruikers AI te trainen'.

De Europese privacytoezichthouders zitten bovenop de kwestie. De Ierse toezichthouder is hierin leidend, omdat de Europese hoofdvestiging van Meta – en veel andere techbedrijven – in Ierland zit. Het is nog geen uitgemaakte zaak of Meta mag doen wat het bedrijf van plan is. Het is onder andere de vraag of het opt-outmodel van Meta ('wie zwijgt, stemt toe') voldoet aan de voorwaarden die daarvoor gelden. AP en andere Europese toezichthouders staan hierover in nauw contact met de Ierse toezichthouder. <

'SLIMME NUDGES OP NIEUWSSITES KUNNEN NIEUWSCONSUMPTIE STUREN'

Hoe zorg je ervoor dat mensen online niet alleen klikken op wat ze leuk vinden, maar ook echt goed geïnformeerd raken? Dat kan door subtiele aanpassingen op nieuwssites, zogenaamde nudges, blijkt uit het onderzoek van (computationeel) sociaalwetenschappelijk onderzoeker Nicolas Mattis van de Vrije Universiteit Amsterdam.

Steeds meer mensen krijgen hun nieuws voorgeschoteld via algoritmes. Dat kan ervoor zorgen dat ze vooral artikelen zien die hun bestaande mening bevestigen, en minder nieuws dat maatschappelijk belangrijk of verrassend is. Mattis onderzocht hoe slimme, subtiele aanpassingen in digitale nieuwsomgevingen het leesgedrag van mensen kunnen beïnvloeden. Hij toont aan dat nieuwsplatforms wél invloed kunnen uitoefenen. Maar er is ook een keerzijde: als nudges verkeerd worden ingezet, kunnen ze juist ongewenste effecten hebben.

Eigen nieuwsapp

Mattis testte verschillende manieren waarop je het leesgedrag van mensen kunt sturen. Bijvoorbeeld:

- > hoe artikelen worden gerangschikt op een site;
- > welke koppen en omschrijvingen worden gebruikt;
- > of er labels of aanbevelingen worden toegevoegd bij artikelen.

Vooral aanpassingen in de structuur van nieuwsplatforms – zoals welke artikelen bovenaan staan – bleken veel invloed te hebben. Andere nudges werkten beter als ze aansloten bij de persoonlijke voorkeuren van lezers. Om zijn ideeën te testen bouwde de onderzoeker samen met een computerwetenschapper een eigen nieuwsapp. Deze werd een week lang gevuld met actueel nieuws en was beschikbaar in de app store. Op die manier kon hij in de praktijk onderzoeken hoe mensen reageren op verschillende soorten nudges en wat dat doet met hun betrokkenheid en kennis.

Combinatie nudges

Mattis zegt dat het belangrijk is om niet te vertrouwen op een enkele nudge, maar juist op een slimme combinatie van technieken die elkaar versterken. Zo kunnen nieuwsplatforms een positieve bijdrage leveren aan een beter geïnformeerde samenleving. <

Heb je nieuws te melden, een trend gespot of een tip die je graag wilt delen met collega-IP'ers? Laat het weten via redactie@informatieprofessional.nl.

NIEUWS KORT

AlessandraRC

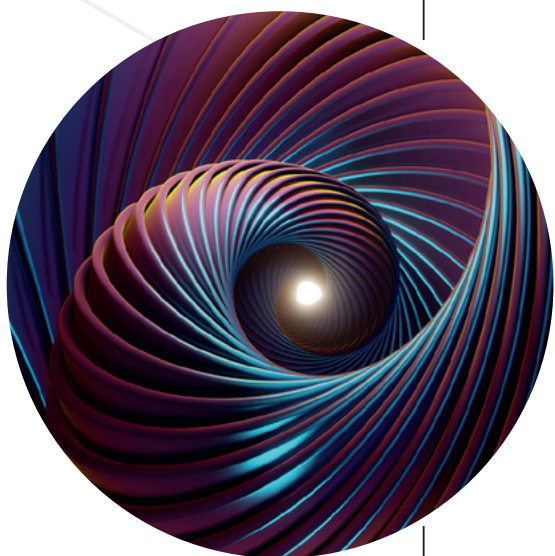
Protest in Sacramento, California, 7 maart 2025.

>> Vier Nederlandse instituten – KNAW, NWO, UNL en SURF – brengen samen in kaart welke wetenschappelijke data moeten worden veiliggesteld als de Amerikaanse regering een streep zet door onderzoeksinstellingen of -projecten. Ze doen dat omdat ze zich zorgen maken over de samenwerking met de Amerikanen en er kennis voorgoed verloren kan gaan.

>> De Leo Waaijers Open Science Award 2025 wordt op 24 oktober uitgereikt tijdens het Open Science Festival in Groningen. Nominaties insturen kan voor 1 september dit jaar via het inschrijfformulier op de website van UKB (<https://ukb.nl>).

>> Praktiq, een vmbo-school in Goes, heeft de Nationale Mediatheek Trofee 2025 gewonnen. De mediatheek bestaat pas een jaar, maar wist te winnen dankzij een doordachte collectie, betrokken team en samenwerking met de bibliotheek in Goes. <

**Meer nieuws vind je op
informatieprofessional.nl
en in de nieuwsbrief van IP.**

Janneke Scheepers begon in de journalistiek en werkte onder andere als webredacteur. Sinds drie jaar is ze senior informatiespecialist, en vorige maand volgde ze Mirjam Kruize op als teamleider bij de bibliotheek van de Nederlandse Defensie Academie (NLDA) in Breda. Op deze plek komen haar liefde voor heldere communicatie en betrouwbare informatie samen.

Suzanna Timmer
Freelance journalist
en tekstschrijver

'Ik had het werk als webredacteur nog jaren kunnen doen, maar ik merkte dat mijn ontwikkeling begon te stagneren'

We willen er

Het beroep van informatieprofessional is zeer divers – van vakgebied en werkgever tot functie-inhoud en takenpakket. Om de breedte van het vak te laten zien, lichten we in de rubriek IProfiel een informatieprofessional door.

IPaspoort

Naam en leeftijd: Janneke Scheepers (43)

Opleiding(en): hbo-opleiding Journalistiek en Voorlichting in Tilburg, masteropleiding Media & Journalistiek aan de Erasmus Universiteit

Huidige functie: senior informatiespecialist en teamleider van het team academische informatiespecialisten bij de bibliotheek van de Nederlandse Defensie Academie (NLDA) in Breda

Wordt blij van: 'In het algemeen van creëren; dat kan een schilderij, tekst, beeld, videoverhaal of website zijn. Ik ben altijd bezig met dingen creëren.'

Ergert zich aan: 'Dat heeft ook te maken met creëren: dingen die worden gecreëerd vanuit een eigen visie zonder de gebruiker in gedachten te nemen. Bijvoorbeeld een startpagina met allerlei losse linkjes. Of hele lappen tekst waarin allerlei kennis wordt gedumpt zonder dat even de vertaalslag wordt gemaakt. Dus alleen maar zenden zonder aan de ontvanger te denken.'

Inspiratiebron: 'Ik schilder, speel gitaar, schrijf verhalen – ik zie overal voortdurend inspiratie om me heen. Maar ook personen kunnen me inspireren, zoals iemand met charisma en kennis van wie je veel kunt leren. Mijn ex-collega Mirjam Kruize, die vorige maand met prepensioen ging en van wie ik het stokje als teamleider in de bibliotheek heb overgenomen, is zo iemand.'

samen aan werken nog zichtbaarder te zijn'

toegankelijk verhaal te maken voor een specifieke doelgroep, mooi vormgegeven en met goede visuals erbij, en dit weerspiegeld te zien in resultaten.'

HOE BEN JE IN HET VAK VAN INFORMATIEPROFESSIONAL GEROLD?

'Ik had het werk als webredacteur nog jaren kunnen doen, maar ik merkte dat mijn ontwikkeling een beetje begon te stagneren. En dan ga je toch eens kijken wat er nog meer is. Ik ben gaan zoeken naar communicatievacatures en zag een functie als informatiespecialist bij de Nederlandse Defensie Academie waar communicatie een van de vaardigheden was. De vacaturetekst liet echter ook veel ruimte voor ontwikkeling. Wat me er specifiek in aantrok was dat ze graag meer wilden professionaliseren. Het ging over kennis kunnen overdragen, en ik las erin dat er ruimte was om zelf invloed te hebben. Daarmee krijg je als kandidaat het vertrouwen om zaken vrij invulling te geven.

Ik vind het erg leuk om organisaties verder te brengen met communicatie. Het geeft mij veel voldoening om een organisatie online vindbaar te maken, een tekst goed neer te zetten en te zorgen dat het er goed uitziet. Ik zag ook meteen linkjes met journalistiek: het zoeken naar betrouwbare informatie en daarover kunnen informeren. Ik dacht: dit gaat terug naar hoe ik zelf begonnen ben.'

'Ik zag meteen linkjes met journalistiek: het zoeken naar betrouwbare informatie en daarover kunnen informeren'

JE BEGON JE LOOPBAAN ALS JOURNALIST EN VERSLAGGEVER, EN JE HEBT OOK JARENLANG ALS WEBREDACTEUR, TEKSTSCHRIJVER EN COMMUNICATIEADVISEUR GEWERKT. WAAROM KOOS JE HIER IN EERSTE INSTANTIE VOOR?

'Ik ben journalistiek gaan studeren omdat ik goed kon schrijven en goede opstellen kon maken. Dat wist ik al vroeg. Ik heb na mijn opleidingen vijf jaar als energie- en ICT-verslaggever gewerkt, ging naar persconferenties

en interviewde mensen. Tot er op een gegeven moment op redacties werd bezuinigd en het journalistieke werk werd uitgehold. Toen ben ik bij een tekstbureau gaan werken als commercieel tekstschrijver. Hierna werd het webredactie en social media marketing, en daar kwam echt alles samen: mijn interesse in ICT en SEO (search engine optimization), het mooi kunnen schrijven en het bouwen van goed vindbare webpagina's met tekst en beeld. Het gaf veel voldoening om een

De website van
Bibliotheek Nederlandse
Defensie Academie

‘We zijn een klein team en doen met weinig mensen veel verschillende dingen’

Bibliotheek NLDA

De bibliotheek van de Nederlandse Defensie Academie (NLDA) is gespecialiseerd in militair-wetenschappelijke literatuur. De collectie is verdeeld over twee locaties. Bibliotheek KIM (Koninklijk Instituut voor de Marine) in Den Helder heeft een fysieke collectie van ruim 30.000 banden. De zwaartepunten hiervan zijn internationale politiek, geschiedenis, SEWACO (sensoren, wapensystemen en commandosystemen) en platformsystemen. Bibliotheek KMA (Koninklijke Militaire Academie) in Breda heeft een fysieke collectie van ruim 160.000 banden, met focus op krijgswetenschappen, (militaire) bedrijfskunde, (militaire) gedragswetenschappen, wapentechniek, militaire geschiedenis en internationale betrekkingen. Beide bibliotheken bezitten ook een historische collectie. LibSearch (WorldCat Discovery) is de zoekmachine van de NLDA-bibliotheek, waarmee naar boeken, wetenschappelijke artikelen en overige informatie kan worden gezocht, digitaal of op papier.

Mirjam Kruijze tijdens haar afscheid, met een uitspraak van haar op een tegeltje vastgelegd.

JE KREEG DE BAAN. INMIDDELS WERK JE SINDS 2022 ALS INFORMATIESPECIALIST BIJ DE BIBLIOTHEEK VAN DE NLDA; WAAR BESTAAT JE WERK UIT?

‘Ik ben sinds april 2025 teamleider van het team academische informatiespecialisten, deels werkzaam in Breda, deels in Den Helder. Samen verzorgen we lessen informatievaardigheden, ontwikkelen daar materialen voor en publiceren LibGuides. We houden ons ook bezig met AI binnen informatievaardigheden, en we vergroten de zichtbaarheid van de bibliotheek via blogs, interne nieuwsbrieven en op LinkedIn. Daarnaast adviseer ik over auteursrecht en open access en zit ik samen met een

collega op het auteursrechteninformatiepunt. Het functioneel beheer wordt gedaan door een andere groep collega's binnen de bibliotheek. We zijn een klein team en doen met weinig mensen veel verschillende dingen.’

HOE KUN JE DE DOELGROEP OMSCHRIJVEN WAARVOOR JE WERKT?

‘Die is heel breed. Met name focus ik me op de groep bachelorstudenten die hier de cadetten en de adelborsten worden genoemd. Daarnaast hebben we de masterstudenten die vaak al wat meer bagage hebben op het gebied van onderzoek doen. En dan zijn er de promovendi en de docenten.’

‘Ik vind dat er aan het vak van informatiespecialist een heel groot communicatie-aspect zit’

43 dienstjaren

Vorige maand ging teamleider-informatiespecialist Mirjam Kruijze na 43 dienstjaren met prepensioen. ‘Met haar kennis en bevoeging inzet is ze van onschatbare waarde geweest voor de bibliotheek en de NLDA in het algemeen. Gestart tussen de kaartenbakken stond ze aan de basis van de ontwikkeling van de digitale bibliotheek, die ze samen met het team uitbouwde tot een militair-wetenschappelijke collectie van wereldformaat’, aldus de Bibliotheek NLDA op LinkedIn.

WAT KAN ER (NOG) BETER?

‘We willen er samen aan werken nog zichtbaarder te zijn en nog meer het gesprek aan te gaan. Dus dat studenten ons nog sneller herkennen en naar ons toekomen. Soms heb je ook letterlijk een afstand omdat je in een ander gebouw zit ... We gaan al veel naar buiten – ik zit bijvoorbeeld ook een keer per week op een andere fysieke plek op de Faculteit Militaire Wetenschappen om daar zichtbaar te zijn, maar het mag nog wel meer.’

JE NOEMDE AL WAT LINKJES NAAR DE JOURNALISTIEK. KUN JE NOG WAT OVEREENKOMSTEN EN VERSCHILLEN NOEMEN MET HET INFORMATIEVAK?

‘Het hebben van een kritische blik komt heel erg overeen met de journalistiek. Ook als informatiespecialist ga je op zoek naar de oorspronkelijke bron: waar komt deze informatie vandaan, wie zegt dat, en met welk doel? Als verslaggever of redacteur ben je daar – als het goed is – voortdurend mee bezig. Wel is het aantal publicaties online in vergelijking met vroeger geëxplodeerd. Dat is een uitdaging voor onderzoekers. Verder vind ik dat er aan het vak van informatiespecialist een heel groot communicatieaspect zit. Het gaat om complexe informatie, en als je die goed wilt overbrengen, moet je ook echt stilstaan bij hoe je je boodschap brengt en toespitst. We hebben bijvoorbeeld voorlichting gegeven over auteursrecht; daarvan vonden we dat we de regels duidelijk en praktisch toepasbaar moesten maken voor docenten. Wat doe je dan? Je maakt een stroomschema, denkt na over hoe je de boodschap op een positieve manier gaat brengen, zodat mensen de noodzaak ervan zien en zich betrokken voelen. Dat is allemaal communicatie.’

ZIE JE MET AL DIE ASPECTEN EN DE KENNIS DIE JE TOT JE MOET NEMEN HET VAK VAN INFORMATIESPECIALIST ALS EEN CARRIÈRESWITCH?

‘Ja, absoluut. Veel mensen denken niet aan informatiespecialist als vak en weten misschien niet eens wat het is. Ik zou wel een oproep willen doen: over-

weeg je een carrièreswitch, heb je niet precies de juiste papieren maar wel een kritische blik, wil je graag leren en ben je geïnteresseerd, denk er dan eens aan om informatiespecialist te worden.’

WAT KENMERKT EEN GOEDE INFORMATIESPECIALIST VOLGENS JOU?

‘Ik denk in het algemeen – maar dat is misschien een doodoener – dat je heel nieuwsgierig moet zijn. Dagelijks nieuwsbrieven volgen, aan webinars meedoen en daar vooral ook wat van opsteken. En je moet een radar hebben: dat je bijvoorbeeld iemand bij de koffieautomaat op een faculteit iets hoort zeggen en je denkt: daar moet ik iets mee.’

HOE HOUD JE JE VAK BIJ?

‘Ik heb veel trainingen en cursussen gevolgd, ik leer veel van collega's en leer nog elke dag bij. Dat maakt dat ik het werk hier zo leuk vind: dat er een uitdaging is, of dat ik er voldoening van krijg. Voor de zomer heb ik voor mezelf alweer een duik in de materie gepland. Ik wil bepaalde dingen nog een keer opfrissen. Daar krijg ik heel veel energie van.

Tegelijk moet je jezelf altijd de vraag stellen wat je tot je neemt en wat je laat liggen. Je kunt niet overal iets mee, en dat geldt nu ook voor alles rond AI. Een heel mooie ontwikkeling die veel vragen oproept als het gaat om academisch onderwijs. Wij denken daar als bibliotheek samen met de faculteit over na. Op persoonlijk vlak ben ik bezig met de vraag wat AI betekent voor copywriters, journalisten en communicatiemedewerkers.’

IS AI VOOR JOU DAN OOK DE GROOTSTE VERANDERING DIE JE DE AFGELOPEN JAREN HEBT GEZIEN IN HET VAK?

‘Ja, ik zie het als een revolutie. Ik begon in mei 2022 bij de NLDA en in november kwam ChatGPT op de markt. We wisten direct dat het een grote impact zou gaan hebben op ons vak. We geven bijvoorbeeld veel les over hoe je geavanceerd in Google zoekt. De vraag is nu hoelang dit nog relevant is. Daar moeten we wel over

‘We geven veel les over hoe je geavanceerd in Google zoekt. De vraag is nu hoelang dit nog relevant is’

‘Ik zou graag zien dat we de tijd die we winnen met AI besteden aan zinnigere output waarmee we de wereld verder brengen’

nadenken, want we kunnen geen verouderde methodes blijven doceren. In hoeverre kunnen we vertrouwen op AI en willen of kunnen we zelf de regie houden? Antwoorden daarop zijn nog in ontwikkeling.’

HEB JE EEN VOORBEELD VAN HOE JE AI OP EEN GOEDE MANIER KUNT INZETTEN?

‘Kunstmatige intelligentie kan wel degelijk helpen bij onderzoek, bijvoorbeeld om net even een andere weg te verkennen en de zoekvraag aan te scherpen. Ze kan ook ons werk versnellen. Het gevaar is echter dat we nog meer output krijgen, die oppervlakkiger en eenvormiger is. Het gaat dan nog meer om de kwantiteit. Ik zou wel graag zien dat we de tijd die we winnen met AI besteden aan zinnigere output waarmee we de wereld verder brengen.’

WAT ZIJN DE UITDAGINGEN VOOR DE TOEKOMST, VOOR JOU SPECIFIEK EN VOOR HET VAK ALS GEHEEL?

‘Uitdagende vragen die opkomen zijn: wat moeten wij studenten de komende jaren vertellen? Hoe gaan we ze begeleiden in kritisch denken? En kunnen we nog wel vertrouwen op wat we waarnemen? Deepfakes bijvoorbeeld vind ik persoonlijk een enge ontwikkeling. De boodschap zal altijd zijn: wees kritisch op waar iets vandaan komt. De AI Act legt transparantieverplichtingen op. Tegelijkertijd zijn er tegenbewegingen vanuit Amerika. Wij hebben daar als bibliotheek geen invloed op, maar we moeten wel wakker en op de hoogte zijn.’

WELKE IMPACT OP JE WERK EN JE AFDELING VERWACHT JE VAN ALLE GEOPOLITIEKE ONTWIKKELINGEN EN DE GEPLANEDE OPSCHALING VAN DE NEDERLANDSE DEFENSIE?

‘Dat is voor mij heel moeilijk om te beantwoorden. Want we weten écht niet waar het heengaat. We zijn wel opgeroepen om erover na te denken en dat doen we ook. Wij zijn dienstbaar, op welke manier dan ook.’

Dit artikel vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl.

The Empire Strikes Back, part 2

Informatieprofessional als **Navigator** in een nieuwe **Galaxy**

Wat is de impact van AI op het informatiedomein? In een reeks artikelen wordt ingegaan op veranderingen in de organisatieprocessen, de informatieprofessie en het persoonlijke informatiewerk ten gevolge van kunstmatige intelligentie. Dit vijftiende deel, het vervolg op het artikel in de vorige IP, kijkt naar de Westerse tegenreactie op de Chinese AI-golf van begin 2025 en laat zien hoe de dynamiek zich sindsdien razendsnel verder heeft ontwikkeld – tot op onze eigen werkplek.

Simon Been

Directeur van het Papieren Tijger
Netwerk en spreker/trainer/auteur
over AI in het informatiedomein

Begint dit jaar stond de AI-wereld op z'n kop, zo kon je lezen in de vorige IP, in 'part 1' van dit tweeluikartikel. China introduceerde DeepSeek, het verrassend krachtige en extreem efficiënte Chinese taalmodel, gratis en Nederlandstalig, dat draait op een fractie van de gebruikelijke rekenkracht. Gevolgd door Kimi en Qwen 2.5-Max, en zo werd de klassieke aanname dat alleen techreuzen met miljardenbudgetten en megadatecenters konden domineren in een paar dagen tijd onderuitgehaald. De dominantie van het Westen leek te wankelen. Maar nog voordat het stof was neergedaald kwam er een antwoord. The Empire sloeg terug. De huidige situatie? AI-oplossingen veranderen in moordend tempo, met grote verschillen tussen modellen, leveranciers en gebruikscondities. Er komen GPT's, personal agents en taakgerichte bots, de opmars van open source gaat voort, en multimodaliteit van modellen is inmiddels standaard geworden – een belangrijke vooruitgang wat laatste betreft is de mogelijkheid om met AI te praten, hardop. Gesprekken met AI zijn steeds minder eenrichtingsverkeer.

Episode VI Robotica: de aanval van de machines

De grens tussen denken en doen vervaagt.

Ook buiten de taalmodellen om dendert de trein. Generatieve AI wordt geïntegreerd in softwareontwikkeling, juridische analyse en deep research tools. Maar opvallender nog: AI vindt nu ook haar weg naar fysieke omgevingen. Denk: drones en robots. Nvidia's foundation model voor robotica (Isaac GR00T N1) bijvoorbeeld maakt het mogelijk om AI niet alleen te laten denken, maar ook te laten handelen. Robots die zelfstandig schoonmaken, magazijnen beheren of bezoekers be-

'Robots
anno nu
kunnen hun
handelen
direct
aanpassen
op basis
van waar-
nemingen en
informatie
uit hun
omgeving'

'AI is niet
alleen tech-
nologie, maar
ook een
afspiegeling
van bredere
belangen,
zoals
informatie-
controle,
markt-
toegang of
autonomie'

geleiden, krijgen generatieve intelligentie mee. Opvallend is daarbij vooral de vloeiende beweging, het realistisch ogende gedrag en het vermogen om zelfstandig beslissingen te nemen.

Vergeet je beelden van vorig jaar, robots anno nu zijn lenig, snel en zelfstandig. Ze kunnen hun handelen direct aanpassen op basis van waarnemingen en informatie uit hun omgeving – of dat nu obstakels zijn, menselijk gedrag of gesproken instructies. Die autonome capaciteiten komen niet langer voort uit vooraf geprogrammeerde scripts, maar uit dynamische interpretaties van situaties, gevoed door AI-modellen die realtime leren en reageren.

Geen toekomstmuziek

Voor informatieprofessionals klinkt dat misschien als toekomstmuziek, maar de eerste implicaties zijn er al. Denk aan robots in archieven, musea of bibliotheken die bezoekers informeren of collecties ontsluiten. (Ik kwam er laatst al eentje tegen midden in het restaurant van een Van der Valk Hotel. Een simpele, vooral voor transport, maar toch.) Of denk aan AI-systemen die fysieke handelingen uitvoeren – zoals iets oppakken, bewegen of aanwijzen – en tegelijkertijd informatie verzamelen, opslaan of toegankelijk maken voor gebruikers. De koppeling tussen informatie en fysieke interactie wordt tastbaar – en vraagt om nieuwe vormen van regie en toezicht.

Intussen schuiven ook de economische en geopolitieke verhoudingen. China bouwt aan eigen infrastructuur, eigen chips (zoals de Ascend 910B) en een intern ecosysteem waarin AI breed wordt toegepast. De VS zetten vooral in op marktwerking en dominantie via platforms. Europa werkt aan alternatieven. En wereldwijd zie je dat AI niet alleen technologie is, maar ook een afspiegeling of verlengstuk van bredere belangen, zoals informatiecontrole, markttoegang of autonomie.

Filmposter The Empire Strikes Back

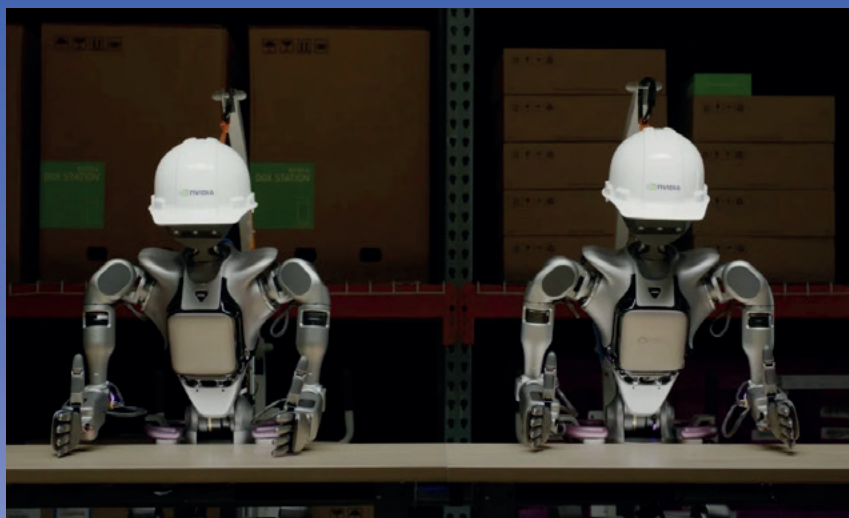

Jedi master Yoda (Star Wars)

C-3PO (Star Wars)

Voor wie het niet (her)kent: in de tekst wordt verwezen naar de film- en mediafranchise Star Wars, en specifiek naar de vijfde film in de reeks (Episode V) The Empire Strikes Back, die uitkwam in 1980. Star Wars is nog steeds populair en springlevend met afgeleide films en series.

Nvidia Isaac GROOT N1

Episode VII De wetten verschuiven

Buigt de Force voor Law and Order?

Naast de technologische en commerciële ontwikkelingen is er een minstens zo belangrijke dynamiek gaande: die van wetgeving en politieke sturing. Wetgevers, juristen en toezichthouders zijn uitgegroeid tot sleutelspelers in het AI-landschap. Denk aan de AI Act van de Europese Unie, met strikte (zij het niet altijd even duidelijke) kaders voor transparantie, risicoclassificatie en datagebruik. Maar ook aan Amerikaanse toezichthouders die zich, deels verdeeld en deels versnipperd, buigen over regulering van AI en sociale media op het snijvlak van innovatie en burgerrechten. Juridische richtlijnen bepalen steeds vaker wat mogelijk is binnen organisaties, en wat niet.

Tegelijkertijd voltrekken zich in de VS diepgaande institutionele verschuivingen. Onder druk van de nieuwe politieke elite worden belangrijke controlerende instituten verzwakt of afgeschaft. De resulterende gatenkaas lijkt men hier en daar te willen opvullen met – de wereld kijkt met afgrijzen toe – experimentele, ongereguleerde AI. Handelsconflicten, nieuwe beperkingen op chipexport, botsende belangen tussen federale en deelstaatsniveaus: het zorgt voor een onvoorspelbare en versplinterde koers. Ook AI-ontwikkelaars zelf ondervinden hiervan de gevolgen – zowel qua toegang tot infrastructuur als

qua regelgeving. Voor Europese organisaties en professionals maakt dat het er niet overzichtelijker op: wat vandaag is toegestaan, kan morgen politiek beladen zijn, of zelfs taboe. Het ziet er ook niet uit dat deze Amerikaanse Koorts snel verdwijnt.

Episode VIII Macht zonder meester

Wie is eigenlijk Yoda?

Een opvallende verschuiving in 2025 is de veranderende relatie tussen Microsoft en OpenAI. Waar Microsoft eerst investeerder, integrator en technisch partner was, zie je nu dat het bedrijf zich nadrukkelijk aan het loswaken is. Microsoft zoekt samenwerking met meerdere partijen, richt zich op breed toepasbare integraties (zoals Copilot in Office, Teams en Windows) en positioneert zich als leverancier van de infrastructuur waarop AI draait. OpenAI daarentegen ontwikkelt steeds meer zelfstandig, lanceert meerdere modellen naast ChatGPT (zoals Whisper, DALL-E, Codex, o3, Sora) en zoekt naar meer manieren om zijn technologie direct aan eindgebruikers aan te bieden.

Voor organisaties is dat dubbel relevant. Enerzijds versterkt het de positie van Microsoft als integrator van generatieve AI in werkprocessen. Anderzijds zorgt het voor toenemende onduidelijkheid: welk model gebruikt je organisatie eigenlijk binnen Copilot

‘Voor Europa maakt de situatie in de VS het er niet overzichtelijker op: wat vandaag is toegestaan, kan morgen politiek beladen zijn’

‘Jij speelt een cruciale rol in de verbinding tussen mens en machine, tussen beleid en praktijk’

en welke privacy biedt dat? Maar ook: besef je welke functionaliteit je verliest die de ChatGPT-versies of andere producten wel hebben? Voor informatieprofessionals betekent het dat we vaak gedwongen zijn om te volgen, maar alert moeten blijven op risico's.

Episode IX De kracht van keuze

Kiezen is durven bewegen

zonder zeker te weten waar je uitkomt.

Tot slot: het tempo. Wat eind 2024 nog ‘edge’ leek, nog weinig relevant, is begin 2025 mainstream. De AI-sector is niet cyclisch, maar exponentieel, en dat maakt het moeilijk om koers te houden. Toch is dat precies wat er nodig is. Voor wie werkt in of met organisaties kunnen de volgende vragen helpen bij het maken van keuzes:

- > Werk je vooral met Microsoft-tools? Copilot is natuurlijk handig vanwege de integratie met de andere MS-software en omdat het bedrijf al genetisch verankerd lijkt binnen veel organisaties. Dat de AI-functionaliteiten zelf achterlopen lijkt minder relevant.
- > Gebruik je al ChatGPT? Kijk dan naar de betaalde versies en vooral naar het werken met Projecten, Taken en Canvas en naar het inzetten van GPT's voor standaardtaken. Alleen voor afbeeldingen ging ik bij voorkeur naar Copilot, maar na de recente ChatGPT-update ...
- > Wil je experimenteren buiten de gebaande paden? Probeer dan Claude (voor beter redeneren en langere documenten) of Perplexity (dat zoekmachinefunctionaliteit combineert met AI) of Gemini 1.5 (voor multimodale toepassingen waarbij tekst, beeld en audio samenkomen).
- > Heb je strikte privacyeisen of werk je in een sterk gereguleerde sector? Overweeg dan een opensourcemodel als Mistral of Llama.

Brug tussen techniek, context en kwaliteit

Voor informatieprofessionals zelf: je bent geen doorsnee gebruiker. Je bent degene die de betrouwbaarheid van

NEO Gamma zorgt voor het ontbijt

informatie bewaakt, die snapt hoe context het verschil maakt en die kan inschatten of een AI-uitkomst past binnen het doel, de vraag en de waarden van de organisatie. Jij speelt een cruciale rol in de verbinding tussen mens en machine, tussen beleid en praktijk. Dat vraagt geen technische diepgang, maar wel overzicht, inzicht en durf om vragen te stellen.

- > Weet welk model je gebruikt en in welk ecosysteem het thuishoort.
- > Vraag je bij elk antwoord af: wat is de bron, wat is de redenering en wat is weggelaten?
- > Bouw basiskennis op van prompttechniek, modelkeuze (zelfs binnen één AI zoals ChatGPT heb je vaak meerdere modellen) en risico's.
- > Blijf testen, vergelijken en meedenken: jij bent de brug tussen techniek, context en kwaliteit.

Er is geen universeel recept, maar met een paar ankerpunten, gerichte keuzes en kritische vragen is het goed mogelijk om richting te vinden in een landschap dat in beweging blijft.

Wie is hier eigenlijk The Empire?

Soms blijkt het Rijk geen troonzaal, maar een doolhof.

Wat steeds opvalt is hoe gefragmenteerd het Westerse landschap eigenlijk is. Meta zet vol in op open source. OpenAI kiest juist voor een gesloten ecosysteem. Google combineert beide.

Apple wil bij voorkeur alles lokaal en privacyvriendelijk. Amazon mikt op schaal en enterprise-integratie. Elk bedrijf bouwt zijn eigen koninkrijk. En gebruikers? Die kiezen ondertussen uit wat werkt, niet per se uit 'loyaliteit'. Zo komt een ongemakkelijke vraag in beeld: als we het hebben over 'The Empire Strikes Back', welk rijk bedoelen we dan eigenlijk? De zwabberende VS? OpenAI? De wetgevers en toezichhouders? De optelsom van techbedrijven? Misschien is dat machtige rijk niets anders dan los zand – een verzameling van onderling concurrerende belangen, zonder duidelijke coördinatie, zonder gedeeld kompas.

Als we dan toch kritisch kijken: misschien is China wel het enige echte rijk. Centraal gestuurd, beleidsmatig afgestemd, technologisch geïntegreerd, met een helder doel en lange adem. Waar het Westen een zwerm rebellen lijkt – strijdend om aandacht, budgetten en marktaandeel – presenteert China zich als een gesloten maar doelgerichte AI-machinerie.

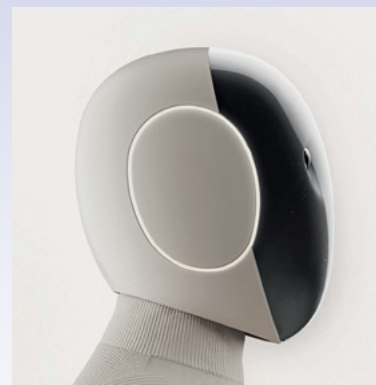
Paradox van deze tijd

Het is een paradox van deze tijd: de open wereld blijkt soms stuurloos, en de gesloten wereld blijkt verrassend consistent. Voor informatieprofessionals is dat meer dan een geopolitieke constatering. Het betekent dat de systemen die we gebruiken, de modellen waarop we vertrouwen en de kennis die daaruit voortkomt, voortaan uit fundamenteel verschillende ecosyste-

'AI-geletterdheid wordt voor jou minstens zo belangrijk als informatievaardigheid en dat begint simpelweg met praktisch inzicht'

'Er ligt voor ons een rol van navigators in het grijze gebied tussen techniek en betekenis, tussen controle en vertrouwen'

Nvidia's foundation model voor robotica, Isaac GROOT N1, maakt het mogelijk om AI niet alleen te laten denken, maar ook te laten handelen – zelfstandig en realistisch. Het is onder meer geïntegreerd in humanoid NEO Gamma van het Noorse bedrijf 1X Technologies.

SmartServant-robot Hetty bij Van der Valk

men kunnen komen – met verschillende wereldbeelden, prioriteiten en beperkingen. Dat stelt nieuwe eisen aan onze rol: we worden niet alleen gebruikers, maar ook toetsers en strategische adviseurs binnen een AI-ecosysteem dat snel verandert. We moeten inschatten of de informatie die gegenereerd wordt te vertrouwen is, of deze past binnen de waarden van de organisatie en of de herkomst van het model van invloed is op bruikbaarheid. AI-geletterdheid wordt daarmee minstens zo belangrijk als informatievaardigheid. Dat begint simpelweg met praktisch inzicht: in wat AI eigenlijk is en voor jou en je werk kan betekenen.

Navigator in een nieuwe Galaxy

De kaarten zijn geschreven.

Wie gaat ze lezen?

Misschien is de tijd gekomen dat we afscheid nemen van het idee dat er één rijk is dat het voor het zeggen heeft. De strijd om AI-superioriteit lijkt steeds minder op een conflict tussen grootmachten en steeds meer op een wirwar van belangen, botsende systemen en parallelle werkelijkheden. Voor informatieprofessionals ligt daar geen vaste routekaart klaar, maar wel een strate-

gische rol: als navigators in het grijze gebied tussen techniek en betekenis, tussen controle en vertrouwen, tussen chaos en houvast.

‘Strategische rol?’ Ja, ik weet het, ik ben een van die roependen in de woestijn die voor een nieuw elan pleiten binnen een informatieprofessie die al zo druk is met de weerbarstige dagelijkse praktijk. In mijn ogen vraagt de opkomst van generatieve AI en andere datagedreven technologieën om een fundamentele verbreding van onze rol. Niet langer volstaat het om uitsluitend dienstverlenend, uitvoerend of adviserend te werken binnen bestaande structuren. Wat nodig is, is een shift naar strategisch informatiebewustzijn op organisatieniveau: informatieprofessionals als hoeders van informatie-integriteit in het AI-tijdperk. Wie gaan dat doen? Wie wordt onderdeel van de AI-generatie? We gaan het zien. Maak je eigen keuzes.

Kortom: in dit landschap vol algoritmische stormen, botsende belangen en schuivende allianties zijn wij misschien geen keizer of rebel. Maar we moeten wél degene worden die de kaarten leest, de logica toetst en waarschuwt als de koers niet klopt. Geen glansrol misschien, maar wél cruciaal. En laten we eerlijk zijn: wie wil er nou een stormtrooper zijn als je ook de gids kunt zijn die richting geeft?

‘Wat nodig is, is een shift naar strategisch informatiebewustzijn: IP’ers als hoeders van informatie-integriteit in het AI-tijdperk’

‘We moeten degene worden die de kaarten leest, de logica toetst en waarschuwt als de koers niet klopt’

De voorgaande delen van deze serie lezen?

Je vindt ze in het archief op informatieprofessional.nl.

- > **Deel 1:**
Je staande houden ‘in de AI Wars’
- > **Deel 2:**
Manusje-van-alles en sparringpartner
- > **Deel 3:**
Impact AI op functies en taken in de informatieprofessie
- > **Deel 4:**
Magistrale magie – EU versus AI
- > **Deel 5:**
Drie praktijkgevallen: Interactie, Metadata en Structureren
- > **Deel 6:**
Nieuwe ambities en rollen voor de informatieprofessie
- > **Deel 7:**
Omgaan met AI – vier cases
- > **Deel 8:**
Met de snelheid van AI
- > **Deel 9:**
Over knellende wetten en een informatieoorlog in wording
- > **Deel 10:**
Waarom AI zo controversieel is
- > **Deel 11:**
AI in de praktijk & de dood van het vraagteken?
- > **Deel 12:**
Bewustwording rond AI – silver bullet of cirkelzaag?
- > **Deel 13:**
Hoe China de AI-spelregels herschrijft
- > **Deel 14:**
The Empire Strikes Back, part 1

> Part 1 van dit artikel (Episode I-V) vind je in het digitale magazine IP #3-2025, dat vorige maand is verschenen. Beide artikelen kun je ook samen, als een geheel, raadplegen in het archief op informatieprofessional.nl – inclusief linkjes en bronnen/leestips.

'Relatie tussen mens en sociale robot niet per se sociaal'

Ons begrip van de interactie tussen mens en robot is vooral gebaseerd op onderzoek dat inmiddels al meer dan dertig jaar oud is. Het leidde tot de Computers-Are-Social-Actors (CASA)-theorie, waarin werd voorspeld dat mensen sociaal reageren op technologie die sociale signalen afgeeft. CASA is vervolgens steeds de norm geweest in het denken over human-machine communication, maar klopt deze theorie nog wel nu mensen gewend zijn geraakt aan omgang met technologie?', vroeg Sharan zich af.

In een reeks experimenten met proefpersonen onderzocht ze of de CASA-theorie standhoudt in interacties met de geavanceerde sociale robots van tegenwoordig. Ze keek eerst hoe mensen reageren op sociale robots binnen een team; of en in welke mate zij de interactie met de robot aangaan. Dat blijkt afhankelijk van de cognitieve capaciteiten: hoe slimmer mensen dachten dat de robot was, hoe meer ze zich conformanceerden.

Robot met of zonder gezicht

In een ander experiment richtte Sharan zich op wederkerigheid. Als een robot elke keer een mens helpt, helpt de mens dan de robot terug? Uit de resultaten komt naar voren dat dit niet zo was, terwijl dat volgens de CASA-theorie wel zo zou moeten zijn. 'Mensen behandelen robots niet zoals ze andere mensen behandelen, ook niet als robots sociale signalen afgeven. We zijn ook zo gewend aan technologieën om ons heen dat we niet verwachten dat

Robots in sociale omgevingen zijn in opmars. Steeds vaker kun je ze tegenkomen in zorginstellingen, op school, in de horeca en ook thuis, als hulp in de huishouding. Hoe gaan mensen om met deze technologie? Gaan ze de interactie aan met robots of zien ze deze vooral als gebruiksvoorwerp? Navya Sharan promoveerde onlangs op dit onderwerp aan de Universiteit van Amsterdam.

'We zijn zo gewend aan technologieën om ons heen dat we niet verwachten dat zij zich opeens sociaal gaan gedragen'

zij zich opeens sociaal gaan gedragen.' In aanvulling op CASA ontstond een aantal jaar geleden de Media-Are-Social-Actors (MASA)-theorie, die uitlegt hoe sociale signalen, zoals een stem of gezichtsuitdrukking, sociale reacties kunnen oproepen. Het gaat hierbij om meer dan alleen de cognitieve capaciteiten van een robot (zoals bij CASA), dus ook om mensachtige kenmerken. In een derde experiment onderzocht Sharan of mensen behulpzamer zijn richting een robot met een gezicht dan zonder gezicht. Dat bleek geen verschil te maken.

Geen gevoel van gezelschap

Het onderzoek bevatte tevens een studie naar langdurige interacties met robots. Acht weken lang kregen vierhonderd kinderen van 8 tot 9 jaar een kleine robot (Cozmo) mee naar huis. De verwachting van Sharan was dat kinderen in de loop van de tijd een band met de robot zouden ontwikkelen. Uit de data kwamen andere resultaten: de kinderen hadden geen duidelijk gevoel van gezelschap of sociale aanwezigheid. 'Dit roept de vraag op of mens en robot in staat zijn om relaties met elkaar op te bouwen.'

Sociale robots zijn geen mensen en worden dus niet zo behandeld door mensen, stelt ze. 'Mensen zien robots eerder als gebruiksvoorwerp dan sociale gesprekspartner. Voor de ontwikkeling van sociale robots betekent dit dat de focus niet alleen moet liggen op het nabootsen van menselijke eigenschappen, maar vooral op hoe mensen de robots ervaren en gebruiken.'

Op de bres voor de democratie

Steeds meer mensen maken zich zorgen om de toekomst van de democratie en de gevolgen voor de informatie- en bibliotheeksector.

Bert Hogemans, directeur van Bibliotheek Gelderland Zuid, besloot een aantal acties op te zetten: van een LinkedIn-groep met bezorgde informatie-professionals en bibliothecarissen tot een kaartenactie richting de Amerikaanse ambassade in Den Haag.

Anne van den Dool

Tektschrijver, auteur
en cultureel journalist

'Ook de vrijheid van onderwijs op universiteiten staat ernstig onder druk, en daarmee het belang van kennis en informatie'

'Ik geloof ten dat we samen iets kunnen o

De afgelopen tijd maakte Bert Hogemans flink wat studiereizen met collega's in binnen- en buitenland. Wat hem opviel: net als hij maken veel collega's zich zorgen over het politieke klimaat. 'De afgelopen jaren hebben we gezien hoe bibliothecarissen in de Verenigde Staten drastisch zijn ingeperkt in hun bewegingsvrijheid, bijvoorbeeld in de vorm van een verbod op allerlei titels. Ook de vrijheid van onderwijs op universiteiten staat ernstig onder druk, en daarmee het belang van kennis en informatie. Die bewegingen passen in een groter plaatje, waarin Trump als machthebber de grondbeginselen van de democratie ernstig ondermijnt.'

Tussen Nederland en Amerika ligt een brede oceaan. Toch is de situatie in de VS allerm minst een ver-van-ons-bed-show, benadrukt Hogemans. 'Met de keuzes die ons huidige kabinet momenteel maakt in het achterhoofd is het geen gekke gedachte dat we ons zouden moeten voorbereiden op soortgelijke situaties in Nederland. Dan vind ik het moeilijk mijn tijd te besteden aan het herschrijven van beleidsstukken.'

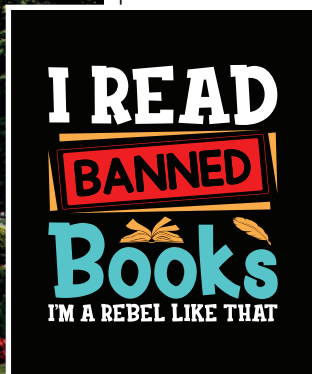
Machteloze gevoelens

Hoog tijd om onze tijd nuttiger te gaan besteden, vindt Hogemans. 'We zijn binnen onze sector veel met elkaar in gesprek over onze democratische waarde: hoe kunnen wij ervoor zorgen dat men niet massaal achter leugens en stemmingmakerij aan loopt? Dat is een ingewikkelde vraag, met veel machteloze gevoelens tot gevolg. Ik wil heel graag iets doen, maar ik weet niet goed wat, hoorde ik tijdens mijn studiereizen vaak.'

Daarom besloot hij in te zetten op concrete acties. 'We zijn met een groep Nederlandse bibliotheken begonnen een aantal scenario's vast te leggen. Wat doen we bijvoorbeeld als een populistisch regime in Nederland dusdanig voet aan de grond krijgt dat alle bibliotheken een lijst krijgen toegestuurd met boeken die uit de collectie moeten? Dat is nog niet aan de hand, maar ook niet ondenkbaar. Lees eens de boeken van Mark Deckers over bibliotheken aan het begin van de Tweede Wereldoorlog; toen zaten we in eenzelfde situatie. Door het concreet te maken kunnen we ons beter voorbereiden.'

Sleutel tot democratie

Intussen had Hogemans goed contact

met David Lankes, bibliotheekprofessor aan de University of Texas. De twee spraken elkaar uitgebreid tijdens Lankes' bezoek aan Nederland vorig jaar. 'Hij stelde mij toen een simpele maar doeltreffende vraag: ben jij bibliotheekdirecteur of bibliothecaris? Daarmee liet hij me inzien dat ik niet zomaar een manager ben, maar iemand met een hart voor de missie van de bibliotheek en alles wat we daarbinnen doen. Bibliothecarissen zijn niet alleen maar met boeken bezig: het zijn mensen die zich inzetten om verhalen, feiten en de geschiedenis zo goed mogelijk voor het voetlicht te brengen. Ze zien het recht om vragen te stellen als sleutel tot democratie.'

Librarians Not Looking Away

Met die gedachte in het achterhoofd zochten Lankes en Hogemans samen naar een manier om hun collega's op dit prangende onderwerp bij elkaar te brengen. Uiteindelijk besloten beiden 'dat het niet heel ingewikkeld moest zijn': ze maakten een LinkedIn-groep aan, getiteld Librarians Not Looking Away, die inmiddels meer dan vijfhonderd leden telt, uit Nederland en minstens twintig andere

landen, waaronder de Verenigde Staten en Canada.

Ook buiten deze groep kunnen informatieprofessionals vaker het contact met elkaar opzoeken, moedigt Hogemans aan. 'Zoek bijvoorbeeld eens vijf collega's op op LinkedIn, waar ook ter wereld, en stuur ze een bericht. Vertel ze hoezeer je hun inspanningen om de democratie te redden waardeert. Zulke acties maken ons netwerk sterker: we leren elkaar kennen en creëren een plek waar we onze verhalen met elkaar kunnen delen. Misschien ontstaan er zelfs nieuwe acties uit. Of het nu een boekenclub voor verboden titels is of een mars naar de lokale regeringszetel, allemaal heeft het zin.'

Geen grote gebaren

Hogemans zette zelf ook een aantal van zulke acties op. Zo liet hij zich

inspireren door het Write for Rights-project van Amnesty International, waarbij in de decembermaand jaarlijks burgers over de hele wereld worden aangemoedigd een kaartje te schrijven naar iemand die onterecht gevangen zit. Ook bibliotheken stellen voor deze actie vaak hun ruimte beschikbaar. 'In Amerika moedigt men elkaar al aan om brieven te schrijven aan de overheid om tegen het huidige beleid te protesteren. Daar kun je via e-mail of telefoon contact opnemen met jouw congreslid of senator. Ook in Nederland kunnen we bijdragen door een kaartje aan de Amerikaanse ambassade in Den Haag te sturen. Voor een actie als deze zijn geen grote gebaren, potten met geld of organisaties nodig: alles wat je nodig hebt is een hoop gratis kaartjes en een kartonnen doos om ze in te verzamelen en op te sturen.'

In zijn strijd lust beroept Hogemans zich regelmatig op een citaat van John F. Kennedy. 'Hij zei ooit: *Het enige wat nodig is om het kwaad te laten zegevieren, is dat goede mensen niets doen*. Ik geloof ten volle dat we samen iets aan de situatie kunnen doen, als we maar in actie komen.'

> In de vorige twee edities van IP kon je al lezen over hoe de tweede termijn van Trump in het Witte Huis ook de wereld van informatie, data en bibliotheken in de VS op zijn kop zet. Inclusief overzicht van wat er zoal gaande is.

Marcel Krijgsman

Book bans in Amerika

Boeken liggen zwaar onder vuur in de Verenigde Staten. In het schooljaar 2023-2024 telde PEN America meer dan tienduizend boekverboden op openbare scholen. Het gaat vooral om boeken over racisme, seksualiteit, gender, geschiedenis, veelal van gekleurde schrijvers, van LGBTQ+-auteurs en van vrouwen, die juist lang hebben gevochten om een plek op de planken te krijgen.

Het verbieden van boeken in de VS is de afgelopen jaren sterk toegenomen, aangewakkerd door conservatief verzet tegen discussies over ras, LGBTQ+-kwesties en diversiteitsonderwijs op openbare scholen. Begin dit jaar gaf de regering van Trump het ministerie van Onderwijs de opdracht om het onderzoek naar deze verboden te beëindigen en noemde het een 'hoax'. PEN America, een van Amerika's grootste non-profits die zich inzet voor de bescherming van de vrijheid van meningsuiting in de literatuur en daarbuiten, waarschuwde in The Guardian bij monde van Jonathan Friedman: 'Wat we nu zien weerspiegelt elementen uit verschillende historische periodes, maar dit is nooit allemaal tegelijk gebeurd. We zien dat verschillende niveaus van wetgeving, van politieke functionarissen van lokale schoolbesturen tot de federale overheid, allemaal proberen om te censureren wat bijvoorbeeld op scholen kan worden onderwezen.'

'Of het nu een boekenclub voor verboden titels is of een mars naar de lokale regeringszetel, allemaal heeft het zin'

**...IN EEN DAG
VAN IDEE
NAAR ACTIE!**

MASTER WORKSHOPS

NIEUW

Til je expertise naar een hoger niveau met de On the GO Master Workshops – interactieve én strategische eendaagse sessies over de nieuwste ontwikkelingen in de informatiedienstverlening.

Elke workshop start met een inspirerende presentatie door een topexpert (de Master), gevolgd door een hands-on sessie waarin je direct aan de slag gaat met het vertalen van ideeën naar concrete acties voor jouw organisatie.

VOOR WIE?

Managers, teamleiders, projectmanagers en ervaren informatie-professionals

JE KRIJGT:

- › De nieuwste inzichten over trending topics
- › Praktische handvatten om direct toe te passen
- › Inspiratie én uitwisseling met vakgenoten

DRIE ACTUELE THEMA'S:

- › Leiderschap in de informatiedienstverlening
- › De waarde van informatie
- › AI in de informatiedienstverlening

DE AGENDA VAN DE GO MASTER WORKSHOPS VOOR 2025

19/06 OPSTELLEN VAN AI-BELEID

04/09 OMGAAN MET COMPLEX GEDRAG VAN BEZOEKERS

09/09 BOUWEN AAN EEN LERENDE EN EXPERIMENTERENDE ORGANISATIE IN DE INFORMATIEDIENSTVERLENING

15/09 STARTEN VAN EEN AI-PILOT

07/10 LEIDINGGEVEN AAN VERANDERING, INNOVATIE EN TRANSITIE

21/10 IMPACTVOL FUNCTIONEREN ALS EEN COMMUNITY LIBRARY

28/10 INFORMATIE EN DATA; EEN WERELD VAN VERSCHIL?

04/11 DE KRACHT VAN ONTWERPEN DENKEN VANUIT NIEUWE PERSPECTIEVEN

18/11 AI VOOR BESTUURDERS

09/12 BESTAANSRECHT CLAIMEN MET STRATEGISCH EN ONTWIKKELGERICHT LEIDERSCHAP

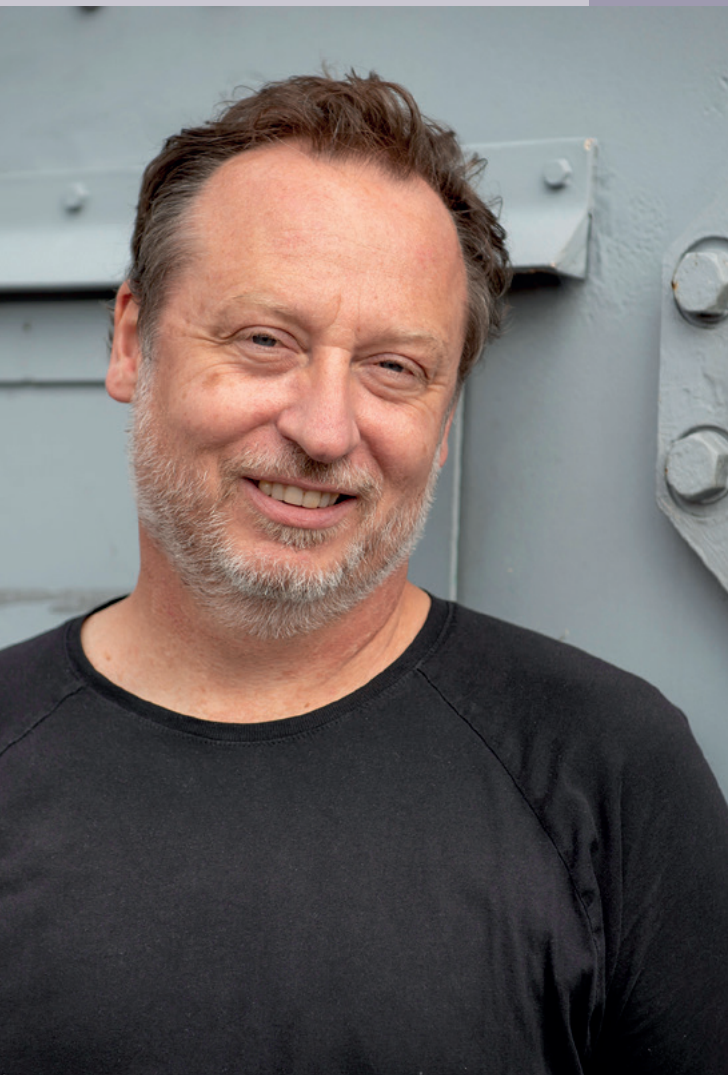
11/12 UITVOEREN VAN RISICOANALYSE OP AI EN AI-TOEPASSINGEN

Bekijk op

<https://goopleidingen.nl/opleiding/on-the-go-master-workshop-serie>
het actuele en volledige aanbod!

Verzamel inzichten! - Innoveer! - Implementeer!

Meer bieb op de buis

‘Tijd om in de tv-formats minder nadruk te leggen op de serieuze kant van ons werk en meer de amuserende kant op te zoeken’

De tekst van deze column en de gesproken versie ervan vind je in het archief op informatieprofessional.nl.

Frank Huysmans
Researchspecialist bij KB, nationale bibliotheek en zelfstandig onderzoeker en adviseur bij WareKennis

Over exposure op televisie heeft onze sector de laatste jaren niet te klagen. Denk aan de mooie serie van Frans Bromet, uit 2019 alweer, waarin hij bezoekers laat vertellen wat de bibliotheek voor hen betekent. Er waren reclamespotjes om de bekendheid met de online bibliotheek en de Informatiepunten Digitale Overheid te vergroten. De KB en haar collectie figureren de laatste tijd in vragen bij de quiz 2 voor 12. En de archiefsector was het afgelopen halfjaar nadrukkelijk in de gratis publiciteit dankzij het Nationaal Archief. De Autoriteit Persoonsgegevens voor het blok zetten en geen plan B hebben voor het geval je toch bakzeil moet halen. Echt heel slim gedaan.

Er valt wel wat op af te dingen. Het gaat altijd om tamelijk serieuze zaken: leesbevordering, digitale interactie met de overheid, privacybescherming, incunabelen ... Kan het niet wat lichter en vrolijker? Het imago van de sector heeft nog altijd te lijden onder de zeperd van *Het Bibliografisch Kwartet*, het praatprogramma waarin prominente informatie-specialisten onder leiding van Arnon Grunberg de laatste ontwikkelingen in informatieontsluiting en bibliografische standaarden bespraken. Al na vier afleveringen besloot SBS het programma van de buis te halen wegens tegenvallende kijkcijfers (de gemiddeld 220 kijkers gaven het programma overigens wel een prachtig waarderingcijfer). Tijd dus om in de tv-formats minder nadruk te leggen op de serieuze kant van ons werk en meer de amuserende kant op te zoeken. Wat te denken van het format van *So You Think You Can Shelve*, in Nieuw-Zeeland al jaren een kassucces voor de commerciële omroep aldaar. In een viertal spel-

rondes nemen BK'ers (Bekende Kiwi's) het in koppels tegen elkaar op bij het op de juiste plek zetten van geretourneerde bibliotheekboeken. Om de spelvreugde nog wat te vergroten dienen de deelnemers daarbij elke ronde een van tevoren onbekende hindernis te overwinnen. Onze tegenvoeters hebben het vijftien jaar na dato nog steeds over die aflevering waarin 's lands bekendste schapenfokkers, het echtpaar Woolson, al cha-cha-cha-dansend met de boeken op hun hoofd tussen de schappen probeerden te zwieren. Voor een eventuele Nederlandse versie zou gedacht kunnen worden aan spelrondes met wateroverlast of Wim T. Schippers' pindakaasvloer. Nu de NPO voor een bezuiniging en herstructurering staat, is het samenvoegen van programma's onvermijdelijk. Vooruitlopend op een progressief omroephuis zouden boeken- en interviewprogramma's van Özcan Akyol kunnen worden gecombineerd in *De Gestripte Kast*. Verder valt te denken aan een format waarin villabezitters in het Gooi een bibliothecaris de vrije hand geven om een op hun persoon toegesneden e-boekleeslijst samen te stellen (*Lenen Zonder Lopen*). En om de sociale functie van de bieb wat meer in de kijker te zetten zou *Een Leestafel Vol Liefde* als realityserie te overwegen zijn. Want de bieb is immers zoveel meer!

<

Open de deuren!

Recht op informatie voor iedereen

‘Het werk dat informatie-specialisten doen is van groot belang om toegang tot publieke informatie te realiseren’

Sofie Bustraan

Informatiecommissaris van
de gemeente Amsterdam

Openbaarheid is een recht, geen gunst. De Wet open overheid waarborgt toegang tot publieke informatie, maar echte transparantie vraagt meer dan alleen naleving van de wet. Toegang tot informatie betekent immers weinig als taal, digitalisering en bureaucratie drempels opwerpen voor burgers. Gemeente Amsterdam opent met het Openbaarheidscentrum de deur: dankzij digitale en fysieke initiatieven wordt publieke informatie beter vindbaar, bruikbaar en bespreekbaar voor iedereen.

Voor het functioneren van onze democratie is openbaarheid belangrijk. In de memorie van toelichting bij de Wet open overheid (Woo) staat dat het uiteindelijke doel van de wet is: het beter functioneren van de democratische rechtsstaat. Bij het uitvoeren van de taken van de overheid wordt informatie gemaakt en ontvangen. We communiceren de hele dag via de mail en app. We schrijven rapporten en memo's. We versturen en ontvangen brieven. We maken verslagen van vergaderingen en soms zelfs filmopnames. We bouwen databases. Al deze informatie bij elkaar laat zien hoe de overheid functioneert, welke keuzes ze maakt en waarom, welke projecten ze op de agenda heeft staan, hoe ze gemeenschapsgeld besteedt en of dit binnen de wettelijke kaders en gemaakte afspraken valt. Kortom: toegang tot publieke informatie is een democratisch recht.

Democratisch belang

Het werk dat informatiespecialisten doen is van groot belang om toegang tot publieke informatie te realiseren. Ik wil je daarom vragen bij je dagelijkse werkzaamheden het democratisch belang daarvan in je achterhoofd mee te nemen en waar nodig een extra stap te zetten.

Publieke informatie moet voor iedereen beschikbaar zijn omdat:

- > De overheid door het openbaar maken van informatie verantwoording aflegt;
- > Iedereen hierdoor het handelen van de overheid kan controleren;
- > Burgers op basis van de openbaar gemaakte informatie hun rechten en plichten kennen, hun recht kunnen halen, hun keuze kunnen maken bij verkiezingen en hun input kunnen geven door onder andere inspraak en in participatietrajecten;
- > De openbaar gemaakte informatie kan worden gebruikt voor onderzoek of voor het ontwikkelen van nieuwe diensten en producten voor het algemeen belang.

Daarbij kan openbaarheid een positief effect hebben op de kwaliteit van de overheid en kan ze corruptie tegen gaan. Je weet dat er wordt meegeke-

ken, en daarnaast heb je meer mensen die kunnen meedenken en met goede ideeën kunnen komen.

'Openbaar' als uitgangspunt

Dit artikel gaat over openbaarheid als een belangrijke waarde voor een democratische rechtsstaat. Bedenk dat diezelfde democratische rechtsstaat soms juist is gediend bij (tijdelijke)

geheimhouding van informatie. Bijvoorbeeld om de persoonlijke levenssfeer van mensen te beschermen of hun veiligheid te garanderen. Ik wil dus niet zeggen dat alle informatie die binnen de overheid wordt gemaakt en ontvangen zonder nadenken openbaar moet worden gemaakt. Wel vind ik dat 'openbaar' het uitgangspunt moet zijn en dat er goede (wettelijke) argumenten moeten zijn om informatie (tijdelijk) geheim te houden. De Woo en de Archiefwet geven de mogelijke redenen voor geheimhouding.

Vastgelegd per wet

Het recht op informatie is in de wet vastgelegd. Op 1 mei 2021 is na jarenlange voorbereiding de Wet open overheid in werking getreden. Deze wet geeft de regels voor openbaarheid. Door het uitvoeren van de Woo zouden overheden transparanter moeten worden. Veel overheden zijn druk bezig met het implementeren van de wet, zo ook de gemeente Amsterdam. Maar is het implementeren van de letter van de wet voldoende of is er meer nodig om ook de geest van de wet te realiseren? Hieronder beschrijf ik drie onderdelen

van de Woo die in de gemeente Amsterdam de afgelopen jaren centraal hebben gestaan: passieve openbaarheid, actieve openbaarheid en informatiehuishouding op orde. (Woo, hoofdstuk 4 t/m 6)

Passieve openbaarheid

Iedereen mag een informatieverzoek indienen: een verzoek om informatie

openbaar te maken. Er moet binnen vier tot zes weken worden besloten of informatie openbaar wordt of (nog) niet. Bij omvangrijke of complexe verzoeken kan een termijnafspraken met de verzoeker worden gemaakt. In principe is alle publieke informatie openbaar, tenzij er een wettelijke grond is om informatie (nog) niet openbaar te maken. Voor het inzetten van deze gronden moet meestal een belangenafweging worden gemaakt. Wat weegt zwaarder: het algemeen belang van openbaarheid of het specifiek belang van de weigeringsgrond? (Woo, artikel 4.1 en artikel 5.1 t/m 5.4)

Actieve openbaarheid

Actieve openbaarheid is het uitgangspunt. Er zijn categorieën bepaald die wettelijk verplicht openbaar moeten worden gemaakt; openbaarmaking waar geen verzoek aan ten grondslag ligt dus. Voor gemeenten zijn dit elf categorieën, bijvoorbeeld bestuursstukken en onderzoeken. Daarnaast is er een inspanningsverplichting om, naast de wettelijk verplichte informatiecategorieën, zoveel mogelijk meer informatie uit eigen beweging openbaar te maken.

'Ik wil je vragen bij je dagelijkse werkzaamheden het democratisch belang daarvan in je achterhoofd mee te nemen'

De wetsartikelen over de actieve openbaarheid zijn niet direct op 1 mei 2021 in werking getreden. De eerste vijf wettelijk verplichte categorieën moeten sinds 1 november 2024 actief openbaar worden gemaakt. De overige categorieën volgen in 2025-2026. De gemeente Amsterdam heeft ervoor gekozen alle categorieën per 31 december 2023 actief openbaar te maken.

Informatiehuishouding op orde

In de Woo wordt de relatie met de Archiefwet gelegd. Openbaarheid kan alleen als de informatie die we als overheden maken duurzaam toegankelijk is. Dat betekent dat de informatie vindbaar, beschikbaar en bruikbaar is, maar ook dat informatie tijdig wordt vernietigd. Vanuit de Woo worden overheden verplicht een meerjarenplan 'informatiehuishouding op orde' te maken en uit te voeren. (Woo, hoofdstuk 6 en Archiefwet 1995)

Informatie die is overgebracht naar een archiefbewaarplaats valt onder het openbaarheidsregime van die wet. Blijvend te bewaren informatie moet na maximaal twintig jaar zijn overgebracht naar het Stadsarchief. De

Woo is dan niet meer van toepassing. Openbaarheid is onder de Archiefwet ruimer dan onder de Woo, omdat er minder weigeringsgronden van toepassing zijn. Geheimhouding wordt onder de Archiefwet wel op het gehele document opgelegd, terwijl onder de Woo de afweging per alinea plaatsvindt. Met de nieuwe Archiefwet wordt de overbrengingstermijn waarschijnlijk verkort naar tien jaar en worden de weigeringsgronden meer gelijkgetrokken.

Openbaarheid in Amsterdam

In 2018 heeft het dan aantredende college van burgemeester en wethouders in Amsterdam de ambitie om 'zo open mogelijk te zijn' opgenomen in haar coalitieakkoord 'Een nieuwe lente, een nieuw geluid'. In de hele gemeentelijke organisatie moet 'open, tenzij' het leidende uitgangspunt worden. Het college wil dat alle inwoners toegang krijgen tot belangrijke informatie. Raadsinformatie, Wob-verzoeken en andere documenten moeten toegankelijk worden gemaakt en inwoners moeten daarmee in staat worden gesteld om beleid beter te volgen en gericht input

'Openbaarheid kan alleen als de informatie die we als overheden maken duurzaam toegankelijk is'

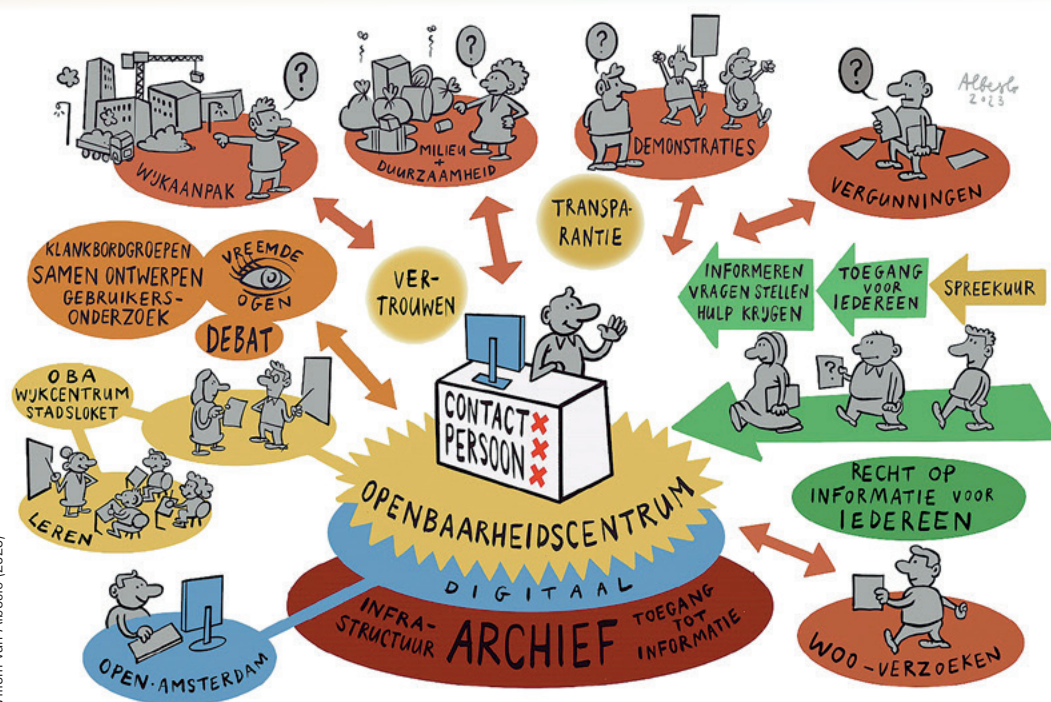

te leveren. Vooruitlopend op de Woo wil de gemeente meer informatie uit eigen beweging openbaar gaan maken. Hoewel de rol van informatiecommissaris niet in de definitieve Woo is opgenomen, stelt Amsterdam in 2019 een informatiecommissaris aan. Zij gaat in de gemeente het uitgangspunt 'open, tenzij' waarborgen, aanjagen en handhaven.

Weerbarstige werkelijkheid

Mooie ambities, maar de praktijk laat ook iets anders zien. In Amsterdam zijn in 2020 gemiddeld 19,5 weken nodig om een Wob-verzoek af te handelen – voordat de Woo in werking trad werd openbaarheid wettelijk geregeld in de Wet openbaarheid van bestuur. Er wordt veel informatie zwartgelakt en er is weinig ervaring met het actief openbaar maken van informatie. De gemeenteraad is kritisch, net als journalisten, ondernemers en inwoners dat zijn. De gemeente wil het dus echt beter doen, maar een oplossing is niet snel gevonden. Een complexe samenhang van oorzaken zorgt ervoor dat de Wob niet kan worden uitgevoerd zoals men graag zou zien. Het onderwerp wordt

Casus: HET OPENBAARHEIDSCENTRUM VAN AMSTERDAM

Het Openbaarheidscentrum moet de plek worden waar iedereen met een informatievraag terecht kan voor hulp bij het zoeken, vinden en gebruiken van informatie van de gemeente Amsterdam. Zowel digitaal als fysiek. Daarnaast is het de plek voor dialoog over de open overheid, de plek om samen met gebruikers te ontwerpen, de plek voor kennisontwikkeling en kennisdeling, en de plek waar ruimte is voor tegenspraak.

tot dan toe vooral juridisch ingestoken, maar daar ligt het probleem niet zozeer, en dus ook de oplossing niet. Het probleem zit vooral in een combinatie van factoren: de versnipperde organisatie van openbaarheid, de onduidelijkheid over rollen en verantwoordelijkheden, het sturen op afhandelen binnen de wettelijke termijn, de omvangrijke achterstand in het afhandelen van Wob-verzoeken, het ontbreken van kaders voor het afhandelen van verzoeken, van (technische) hulpmiddelen en van inzicht in de werkvoorraad, de moeite met het zoeken, vinden en beoordelen van informatie, en het gebrek aan aandacht voor en kennis van openbaarheid binnen de hele organisatie. De focus heeft de eerste jaren gelegen op verbetering van deze aspecten.

Verdere verbeteringen

In 2023 wordt de basis gelegd: de Woo heeft al enige tijd de Wob vervangen en er is in 2022 een nieuw college van B&W aangetreden in Amsterdam. Dit college spreekt de ambitie uit om de uitvoering van de Woo verder te versnellen en in samenhang daarmee de informatiehuishouding op orde te

‘Hoewel de rol van informatie-commissaris niet in de definitieve Woo is opgenomen, stelt Amsterdam er in 2019 een aan’

brenge. Het Programma openbaarheid en informatiehuishouding op orde gaat verder met het verbeteren van onder andere de organisatie, processen, (technische) hulpmiddelen, monitoring en sturing. Dat leidt ertoe dat eind 2023 de elf wettelijk verplichte informatiecategorieën actief openbaar zijn gemaakt en dat sinds februari 2024 minimaal 80 procent van de Woo-verzoeken binnen de wettelijke en/of afgesproken termijn wordt afgehandeld.

Enkele succesfactoren zijn:

- > Stel de informatiebehoefte van de verzoeker centraal.
- > Ga in gesprek met de verzoeker: achterhaal de vraag achter de vraag.
- > Bespreek elke dag de nieuw binnengekomen verzoeken om de juiste mensen te betrekken en het proces in gang te zetten.
- > Zorg voor duidelijkheid over processen, rollen en verantwoordelijkheden.

Dutchmen Photography

Openbaarheidscentrum digitaal

Meer dan 100.000 documenten met overheidsinformatie kunnen de inwoners van Amsterdam inmiddels raadplegen via <https://open.amsterdam>. De site begon in 2020 vanuit de wens van de gemeenteraad om alle afgehandelde Wob- en later Woo-verzoeken openbaar te maken. Met de intrede van de Woo werd open.amsterdam het platform voor alle openbaar te maken informatie. Alle informatie die hoort bij de wettelijk verplichte informatiecategorieën vind je hier terug.

Open.amsterdam ontwikkelt zich nu tot het platform voor alle documenten die de gemeente openbaar maakt. Weten we dat er veel vraag is naar een thema? Dan proberen we de bijbehorende documenten sneller openbaar te maken en te voorzien van de juiste context. Het erfacht dossier, preventief fouilleren en participatieplannen

‘Open.amsterdam ontwikkelt zich nu tot het platform voor alle documenten die de gemeente openbaar maakt’

zijn drie voorbeelden van thema's die naast de wettelijk verplichte categorieën op open.amsterdam te vinden zijn. De website wordt de komende periode verbeterd door het design een make-over te geven en de zoekmachine te optimaliseren, zodat je vindt wat je zoekt en begrijpt wat je vindt.

Openbaarheidscentrum fysiek

Het fysieke Openbaarheidscentrum moet de komende tijd vorm krijgen. Er worden medewerkers opgeleid om de loketfunctie te kunnen vervullen, zodat iemand die met een vraag bij de balie staat kan worden geholpen bij het zoeken, vinden en gebruiken van informatie of bij het indienen van een Woo-verzoek. Om ook fysiek met elkaar in gesprek te gaan over een open overheid wil ik als informatiecommissaris momenten organiseren waarop iedereen kan

langskomen om zijn ervaringen en ideeën over openbaarheid te delen. Ook zullen we activiteiten ontwikkelen waar mensen elkaar en met de gemeente in gesprek kunnen gaan, bijvoorbeeld door gebruik te maken van de loungeplek of door deel te nemen aan de evenementen die we door het jaar heen organiseren. De deur moet vooral voor iedereen openstaan, en daarom is het op termijn nodig om te kijken hoe we de fysieke plek kunnen uitbreiden: niet alleen in het Stadsarchief, maar ook in de wijken van de stad.

Diverse informatiebehoeften

Groepen hebben verschillende belangen bij openbaarheid en verschillende behoeften als het gaat om de informatie en de manier waarop informatie openbaar wordt gemaakt. Denk aan journalisten, onderzoekers en ondernemers. Het

- > Stel (technologische) hulpmiddelen beschikbaar.
- > Sturingsinformatie helpt om de afhandeltermijnen te halen: zorg voor een eenvoudig te gebruiken, up-to-date dashboard.
- > Investeer in de bewustwording over het onderwerp in de organisatie: vertel verhalen.
- > Probeer bestuurlijk en ambtelijk commitment te organiseren.

- > Wees ambitieus: vallen en opstaan horen erbij.
- Amsterdam blijft zeker tot eind 2025 verder werken aan het op orde brengen van de informatiehuishouding. Aandacht blijft nodig voor het behoud van het behaalde resultaat en de verdere verbetering van de kwaliteit.

Letter van de wet voldoende?

De Wet open overheid geeft iedereen

'Sinds februari 2024 wordt minimaal 80 procent van de Woo-verzoeken binnen de wettelijke en/of afgesproken termijn afgehandeld'

het recht op toegang tot publieke informatie. De vraag die ik mijzelf stel is: in hoeverre kan iedereen gebruikmaken van dit recht als alleen de letter van de wet wordt uitgevoerd? Hoeveel beter functioneert de democratische rechtsstaat (doel van de Woo) als we Woo-verzoeken binnen de wettelijke termijn afhandelen en elf wettelijke informatiecategorieën uit eigen beweging openbaar maken? De Woo zegt hierover in artikel 1.1: 'Eenieder heeft recht op toegang tot publieke informatie zonder daartoe een belang te hoeven stellen, behoudens bij deze wet gestelde beperkingen'.

Om het recht op toegang tot informatie te kunnen gebruiken moet je over heel wat kennis, vaardigheden en middelen beschikken. Zo moet je de Nederlandse taal machtig zijn. Daarnaast wordt informatie openbaar gemaakt zoals die is gemaakt, wat betekent dat deze meestal niet in eenvoudig Nederlands is opgesteld en dat de informatie ambtelijk jargon met veel afkortingen bevat. Verder wordt informatie veelal openbaar gemaakt via digitale overheidskanalen, dus moet je toegang hebben tot digitale middelen en je weg online kunnen

KievVictor

Stadsarchief Amsterdam

Openbaarheidscentrum richt zich in eerste instantie op de behoeften van de inwoners van Amsterdam. Welke informatie hebben zij nodig en wanneer en op welke manier willen ze die krijgen en gebruiken? De ervaring leert dat deze behoeften divers zijn, bijvoorbeeld informatie over ontwikkelingen in de leefomgeving, informatie om hun recht te kunnen halen of om te participeren, of informatie voor onderzoek. Vaak wordt er geen informatie in de vorm van documenten gezocht, maar een antwoord op een vraag.

Samen met Amsterdammers

Zoals ik hierboven al schreef wordt het Openbaarheidscentrum verder ontwikkeld en verbeterd. Dat doen we het liefst samen met Amsterdammers, zodat de website, locaties, producten en diensten aansluiten bij de diverse behoeften die er in de stad zijn. Het gesprek over de informatiebehoeften

voeren we op verschillende manieren. Door lid te worden van de digitale community kan iedereen op het online forum meekijken, meedenken en meedoen. Op het digitale forum worden regelmatig documenten geplaatst, ideeën gepitcht en vragen gesteld. Om fundamenteel naar het onderwerp openbaarheid te kijken en wat het Openbaarheidscentrum zou moeten zijn, voeren we diverse gesprekken met verschillende groepen, bijvoorbeeld aan de hand van groepsdialogen, interviews en focusgroepen (<https://open.amsterdam/community>).

Gesprekken Woo-verzoekers

In september 2024 ben ik begonnen met gesprekken met Woo-verzoekers, waaronder inwoners die een Woo-verzoek hebben ingediend om informatie openbaar te laten maken. In deze gesprekken staan de verhalen van de verzoekers centraal. We hebben

het over hun doel met het Woo-verzoek en wat het ze uiteindelijk heeft opgeleverd. De ervaringen die met mij worden gedeeld neem ik mee in het verder ontwikkelen van het Openbaarheidscentrum. Uit de gesprekken tot nu toe komt bijvoorbeeld naar voren dat men niet altijd op zoek is naar documenten, maar een antwoord wil op een vraag, en een gesprek met de gemeente. In meerdere gesprekken is de uitspraak 'de deur is dicht' gedaan. Ik hoop dat we met het Openbaarheidscentrum bijdragen aan het openen van die deur.

'Om het recht op toegang tot informatie te kunnen gebruiken moet je over heel wat kennis, vaardigheden en middelen beschikken'

Stadsarchief als nutsvoorziening

Het Openbaarheidscentrum hoort bij het Stadsarchief Amsterdam. Dat past bij de veranderende rol van het archief: het is niet langer een plek waar informatie wordt bewaard, maar het ontwikkelt zich tot een verdeelstation dat informatie toegankelijk

vinden. Om informatie te vinden moet je ongeveer weten wat je zoekt, op de goede website terecht komen en de juiste zoektermen gebruiken. En om de gevonden informatie te begrijpen en te gebruiken heb je vaak kennis nodig van de context van de informatie, bijvoorbeeld over de werking van de overheid.

Laaggeletterdheid

In de tweejaarlijkse monitor Staat van de stad Amsterdam XII wordt beschreven dat in 2020 16 procent van de inwoners van Amsterdam laaggeletterd is – dat zijn 100.000 mensen. In de stad wonen veel mensen die geen Nederlands spreken, denk bijvoorbeeld aan de groep internationale studenten of expats. Niet elke inwoner van Amsterdam heeft digitale middelen, zoals een computer, smartphone en internetaansluiting, en niet iedereen beschikt over de (digitale) vaardigheden om informatie te zoeken, vinden en gebruiken.

Een grote groep Amsterdammers heeft een grote afstand tot de gemeente. In 2020 waren er wijken waar de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen nog geen 20 procent was. Ik durf hieruit wel te concluderen dat niet ie-

‘Sturings-informatie helpt om de afhandelmijn te halen: zorg voor een eenvoudig te gebruiken, up-to-date dashboard’

dere Amsterdammer gebruik kan maken van het recht op toegang tot publieke informatie.

Verschillende doelen, verschillende eisen

Met het uitvoeren van de Wet open overheid richten we ons vooral op het afleggen van verantwoording en het creëren van mogelijkheden om door bijvoorbeeld journalisten en burgers te worden gecontroleerd. Informatie wordt vooral achteraf openbaar gemaakt. Daarmee bedoel ik: de informatie is al definitief gemaakt, het besluit is al genomen, het project is al gestart of zelfs afgerond.

Om openbaarheid ook te laten bijdragen aan verschillende vormen van samenwerking en/of participatie zijn er andere informatie, andere timing en andere manieren van openbaarmaking nodig. Als je wilt dat inwoners kunnen meedenken over bijvoorbeeld de inrichting van een wijk, moeten ze daar informatie over krijgen. Gebeurt dat pas nadat het besluit al is genomen, dan kunnen ze niet meer participeren. Openbaarheid wordt steeds vaker ook als strategie gezien om andere doelen

van de stad te realiseren. Het is dan van belang om te bekijken hoe openbaarmaking efficiënt kan worden ingezet. Openbaarheid wordt in Amsterdam bijvoorbeeld als belangrijke pijler gezien van de agenda ‘vertrouwen’. Als je wilt dat openbaarheid bijdraagt aan vertrouwen, juist bij die groepen met de grootste afstand tot en/of het minste vertrouwen in de overheid, dan is er meer nodig dan het afhandelen van verzoeken en het actief openbaar maken van informatie. Het vraagt om een fundamentele analyse van het begrip openbaarheid. Eén van de activiteiten die Amsterdam hieromtrent ontplooit is het ontwikkelen van het Openbaarheidscentrum. <

maakt voor iedereen. Open.amsterdam maakt gebruik van dezelfde techniek waarmee Amsterdammers op <https://archief.amsterdam> de geschiedenis van de stad kunnen uitpluizen: het eDepot. Met de expertise van het Stadsarchief kunnen we informatie uit het verleden en het heden digitaal bewaren en toegankelijk maken. Sterker nog: de kennis van het verleden verrijkt de kennis van het heden. Het Stadsarchief transformeert zo tot een nutsvoorziening die het algemeen belang dient.

> Je vindt dit artikel inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl.

> Dit artikel is de bewerkte versie van de bijdrage ‘Open de deuren!’ van Sofie Bustraan in het boek *Smart Humanity* van de KNVI, dat in juni zal verschijnen (Publiek Denken, Den Haag; paperback 9789083281544; tweede geheel herziene druk).

‘De deur moet voor iedereen openstaan, daarom is het op termijn nodig om te kijken hoe we de fysieke plek kunnen uitbreiden’

Initiatiefprijs voor Steven Claeysens

Wegwijzers

voor dataset- gebruik

Datasets van instellingen voor cultureel erfgoed worden met grote regelmaat door onderzoekers onder de loep genomen. Maar hoe weet je dat in die datasets de juiste informatie te vinden is? KB's Steven Claeysens ontwikkelde samen met European-collega's een uniform model om informatie over deze sets vast te leggen, waardoor de data makkelijker te vinden en opnieuw te gebruiken zijn. Het leverde hem de initiatiefprijs op bij de afgelopen Victorines.

Anne van den Dool

Tekstschrijver, auteur
en cultureel journalist

'In bibliotheekland zijn we gewend om op object-niveau te werken, maar de laatste jaren komt daar een hogere laag bij'

Steven Claeysens

An de muur van het kantoor van filoloog en boekhistoricus Steven Claeysens hangt een ingelijst portret van de Leidse historicus en bibliothecaris Pieter Anton Tiele (1834-1889). Wie door de oog-haren kijkt, ziet gelijkenissen tussen beide heren: het enigszins krullende haar, het brilmontuur met ronde glazen. Dat is geen toeval. Claeysens is naast zijn werk bij de KB lid van de Wetenschappelijke Adviesraad en penningmeester-secretaris van de Tiele-Stichting.

Ook inhoudelijk hebben de twee het een en ander met elkaar gemeen: niet alleen de liefde voor het boek,

maar ook de behoefte aan ordening. Tiele's eerste baan was bij de Stads- en Atheneumbibliotheek van Amsterdam, waar hij de catalogus samenstelde. Later werd hij in 1866 conservator Gedrukte Werken bij de Universiteitsbibliotheek Leiden, waar hij zich eveneens ontfermde over een nieuwe bibliotheekcatalogus. Hetzelfde deed hij als bibliothecaris bij de Universiteitsbibliotheek Utrecht.

Snel teksten doorploegen

Claeysens bewandelde een soortgelijk pad. Bij de KB ontfermt hij zich als conservator over de digitale collecties van de organisatie. Dat doet hij niet zozeer voor ieder los boek, maar eerder voor 'de bulk', zoals hij het zelf noemt. 'Ik kom bijvoorbeeld in actie wanneer onderzoekers gebruik willen maken van alle gedigitaliseerde kranten die we hebben – verreweg onze populairste digitale collectie. We hebben drieënhalve eeuw aan materiaal tot onze beschikking en bieden daarmee een inkijkje in de gebeurtenissen in Nederland, van dag tot dag. Dat materiaal is voor allerlei vakgebieden interessant: hoe zag de berichtgeving over een bepaald onderwerp er in een specifieke tijd uit?'

‘Met de toenemende inzet van AI groeit ook de behoefte aan wegwijzers door al die enorme hoeveelheden teksten’

Om zulk onderzoek zo makkelijk mogelijk te maken is het prettig als je die grote hoeveelheden tekst en beeld gemakkelijk kunt doorzoeken. ‘In bibliotheekland zijn we gewend om op objectniveau te werken, maar de laatste jaren komt daar een hogere laag bij’, signaleert Claeysens. ‘Computerwetenschappers bouwen bijvoorbeeld een taalmodel waarmee ze zoveel mogelijk teksten in een zo kort mogelijke tijd kunnen doorploegen. Om dat goed te kunnen doen heb je gestructureerde documentatie nodig.’

Die structuur valt bijvoorbeeld te vinden in gedetailleerde beschrijvingen van wat in een bepaalde database of collectie te vinden is. Denk daarbij niet alleen aan titels, auteurs en uitgevers, maar ook aan informatie over de selectiecriteria en financiering. ‘Die informatie heeft tenslotte grote invloed op het eindresultaat’, benadrukt Claeysens. ‘Wanneer je een model traint op basis van negentiende-eeuwse teksten, komt daar een ander wereldbeeld uit naar voren dan bij teksten van vandaag de dag.’

Behoeftte aan eenduidigheid

De afgelopen jaren zijn al stappen in die richting gezet. Kijk bijvoorbeeld naar het Datasetregister van het Netwerk Digitaal Erfgoed, waarin de belangrijkste feitelijke gegevens over tientallen erfgoedcollecties zijn vastgelegd. Zo zijn hier op dit moment meer dan zevenhonderd data-

setbeschrijvingen van ruim veertig verschillende erfgoedinstellingen te vinden – van overzichten van makers van kunstvoorwerpen tot foto’s van gebouwen en een thesaurus met erfgoedtermen.

Tot dusver bestond er echter geen uniforme manier om deze datasets zodanig te beschrijven dat ze een handreiking bieden voor verantwoord computationeel gebruik. Dat is ook niet zo vreemd: ze werden met een ander doel verzameld. Een provinciaal museum met een collectie zeventiende-eeuwse prenten beschikte enkele tientallen jaren geleden waarschijnlijk enkel nog over een kaartenbak, die op een gegeven moment mogelijk werd uitgebreid met een papieren catalogus, en vervolgens werden alle gegevens overgezet naar een database en werden de prenten gedigitaliseerd. Bij al die stappen kan ruis ontstaan over de context waarbinnen die data zijn verzameld en of er inmiddels misschien wel verschillende versies zijn ontstaan. Allemaal gegevens die nodig zijn om een weloverwogen beslissing te kunnen nemen over de mogelijkheden tot hergebruik – door mensen én machine.

Kritische geluiden

Samen met enkele collega’s uit het Europeana-netwerk, dat de sector voor cultureel erfgoed ondersteunt bij zijn digitale transformatie, kwam Claeysens op het idee om een format voor dergelijke achtergrond-

informatie te ontwikkelen. Daarbij waren experts op het gebied van erfgoed, onderzoek en technologie betrokken. ‘Ik raakte gemotiveerd om hiermee aan de slag te gaan naar aanleiding van de kritische geluiden die de afgelopen jaren over steeds meer taalmodellen klonken. Als die zich op oudere teksten baseren, is het resultaat waarschijnlijk net zo onvriendelijk voor vrouwen, mensen van kleur en andere minderheden als die teksten zelf. Dat is sneller gebeurd dan je denkt.’

Daartoe ontwikkelde hij samen met gelijkgestemden zogeheten datasheets voor digitaal cultureel erfgoed, op basis van een bestaand datasheetsconcept uit de machine-learningwereld. Deze toelichtingen bij datasets maken duidelijk welke informatie in zo’n grote bulk informatie te vinden valt. ‘Met de toenemende inzet van kunstmatige intelligentie groeit ook de behoefte aan wegwijzers door al die enorme hoeveelheden teksten’, ziet Claeysens. ‘Dat doen we niet alleen voor onderzoekers: ook mensen die weinig kennis hebben van de informatie die ze gebruiken, gaan met AI aan de slag. Het gebruik van datasheets maakt dat alleen maar makkelijker.’

Achteraf invullen

Ook voor de KB heeft deze werkwijze gevolgen. ‘Wij moeten zelf net zo goed aan de slag met deze overzichten’, weet Claeysens. ‘Met name voor veelgebruikte collecties is zo’n datasheet belangrijk. In sommige gevallen moeten we die informatie nu achteraf invullen, en dat is soms gissen: we kunnen niet altijd achterhalen hoe een dataset precies is ontstaan en welke selectiecriteria zijn gehanteerd. Dat toont maar aan hoe belangrijk het is dit meteen bij het creëren van een dataset vast te leggen. Tegelijk laat het zien dat de geschiedenis van onze collecties nog nooit zo relevant of actueel is geweest.’

Is het niet vreemd dat daarover eerder niets is genoteerd? Claeysens is mild ten opzichte van zijn voorgangers. ‘Jaren geleden hadden we enkel

‘Er bestond nog geen uniforme manier om datasets zodanig te beschrijven dat ze een handreiking bieden voor computationeel gebruik’

Over de Victorines

Jaarlijks onderscheidt het Victorine van Schaick Fonds publicaties, initiatieven en scripties in het bibliotheek- en informatiedomein. Bij de Victorines 2024, eind vorig jaar uitgereikt, ging de publicatieprijs (Victorine van Schaick Penning) naar Andrea van Leerdam en haar onderzoekspublicatie *Woodcuts as Reading Guides. How Images Shaped Knowledge Transmission in Medical-Astrological Books in Dutch (1500-1550)*. Een interview met haar vind je in IP #3-2025.

In IP #1-2024 kon je lezen over Thomas Tan die de scriptieprijs in de wacht sleepte voor zijn onderzoek *Designing a digital educational library in a West-African context, with a special focus on Ghana*. En over de eervolle vermelding van Robert Nat, die als dataspecialist bij de provincie Groningen een bijdrage leverde aan de Shell Papers.

De initiatiefprijs was voor Steven Claeysens en de Europeana-werkgroep Datasheets for digital cultural heritage (pro.europeana.eu/project/datasheets-for-digital-cultural-heritage-working-group).

Steven Claeysens tijdens de uitreiking van de Victorines.

een vermoeden dat we ooit op deze manier met teksten zouden omgaan, maar hadden we nog geen idee hoe dat er precies zou gaan uitzien. Hetzelfde geldt voor onze situatie nu: wij kunnen evenmin in de toekomst kijken.'

Gelijksoortige initiatieven

Het idee dat het handig is informatie over datasets gestructureerd vast te leggen kwam ook bij anderen in het veld op. Zo ontwikkelden collega's bij het Huygens Instituut min of meer tegelijkertijd het fenomeen van de data envelope: ook een raamwerk om metadata in kwijt te kunnen, eveneens bedoeld voor de sector voor cultureel erfgoed. 'Er zitten kleine verschillen tussen onze ideeën, maar op hoofdlijnen is het hetzelfde verhaal', geeft Claeysens toe. 'Blijkbaar hing het in de lucht dat we deze stap als branche moesten gaan zetten. Inmiddels ben ik ook meerdere buitenlandse initiatieven op het spoor. Onlangs hebben we zelfs de koppen bij elkaar gestoken om te kijken of we niet gezamenlijk verder konden gaan. Ik was daar erg voor, maar voor anderen bleek dat lastiger: iedereen is toch het meest fan van zijn eigen systeem. De hoop is dat we de komende jaren verder naar elkaar toe zullen groeien. Op dit moment zijn we bezig met een nauwgezette vergelijking, waarover we ook graag willen publiceren, zodat de buitenwereld weet welke structuur het meest geschikt is voor welk type informatie.'

Blijvend in ontwikkeling

De datasheet blijft in ontwikkeling: binnenkort publiceren Claeysens

'De datasheets voor digitaal cultureel erfgoed zijn gebaseerd op een bestaand datasheets-concept uit de machine-learning-wereld'

en zijn collega's al een tweede versie. 'We realiseerden ons dat een datasheet zelf ook leesbaar zou moeten zijn door een machine. Datasheets moeten aan dezelfde eisen voldoen als de teksten zelf: de informatie moet makkelijk te lezen en terug te vinden zijn. Ook willen we dat onze tool zo gebruiksvriendelijk mogelijk is. We zijn daarom bezig met een uitgebreide uitleg over hoe je een datasheet het best kunt invullen en gaan een tool laten bouwen als hulpmiddel om datasheets te creëren.'

De ontwikkeling van de datasheet past binnen een bredere trend om niet alleen te denken op publicatieniveau, ziet Claeysens, maar ook een stapje hoger en lager. 'Software maakt het mogelijk steeds verder in en uit te zoomen. Wij ontfermen ons nu over het uitzoomen, andere collega's opereren juist op woord- of zelfs letterniveau. Eerst had het onze prioriteit papieren pagina's om te zetten naar digitale bestanden, toen vonden we het belangrijk ze makkelijk leesbaar te kunnen maken en vervolgens wilden we ze zo toegankelijk mogelijk maken voor het grote publiek. Nu zetten we een volgende stap door na te denken over wat machines met dit materiaal kunnen wat de mens niet kan.'

Wat het antwoord op die vraag precies is? Dat durft ook Claeysens niet te zeggen. 'De tijd zal het leren. We doen alles met de kennis van nu en houden er al rekening mee dat de datasheets van dit moment in de toekomst niet meer optimaal zullen zijn. Ons werk is nooit af.'

Dit artikel vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl. <

'We zijn bezig met een nauwgezette vergelijking, zodat de buitenwereld weet welke structuur het meest geschikt is voor welk type informatie'

**KB
ONDERZOEKS-
KRONIEK**

**VAN DE KNVI
+
LIFEHACKING**

‘Gelderland start tweejarige proef met gratis regionale krant’

Gelderland gaat in samenwerking met DPG Media buurthuizen en wijkcentra twee jaar voorzien van een gratis abonnement op een regionale krant. De provincie vergoedt een abonnement op de Gelderlander, de Stentor of TC Tubantia en wil daarmee op een laagdrempelige manier toegang bieden tot informatie en nieuws uit de eigen omgeving – aldus een bericht op informatieprofessional.nl.

[@informatieprofessional](https://www.facebook.com/informatieprofessional)

[@vakbladip.bsky.social](https://twitter.com/vakbladip.bsky.social)

[linkedin.com/company/informatieprofessional](https://www.linkedin.com/company/informatieprofessional)

[@IPnieuws@mastodon.nl](https://mastodon.nl/@IPnieuws)

DE RELATIE TUSSEN DELPHER, DBNL EN WIKI

Delpher en de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) zijn dankbare bronnen voor mensen die Wikipedia-artikelen schrijven. Hoe vaak en op welke manieren komen bronvermeldingen van deze twee diensten terug in de Nederlandstalige Wikipedia? Olaf Janssen zocht het uit.

Radio Nederland Wereldomroep/Fred Vioo

Delpher

Om artikelen te onderbouwen maakt Wikipedia veelvuldig gebruik van informatie uit Delpher, dat toegang biedt tot miljoenen gedigitaliseerde pagina's uit Nederlandse historische kranten, boeken en tijdschriften. Vanuit zo'n lemma wordt dan door middel van één of meerdere URL's terugverwezen naar de gebruikte broninformatie in Delpher. Dit kan bijvoorbeeld een link zijn naar een specifiek krantenartikel, een gedigitaliseerd boek, een bepaalde pagina in een tijdschrift of de PDF van een hele publicatie. Begin 2025 bevatte Wikipedia

Het Wiki-artikel *Lijst van rampen in Nederland* bevat de meeste URL's naar Delpher, foto: crash Turkish Airlines-vlucht 1951 in 2009, vlakbij Schiphol.

45.409 van zulke verwijzingen naar Delpher. Het grootste deel daarvan (85 procent) verwijst naar kranten, gevolgd door boeken (11 procent) en tijdschriften (4 procent). In totaal wordt in 15.569 verschillende Wikipedia-artikelen informatie uit Delpher gebruikt.

Het artikel *Lijst van rampen in Nederland* bevat met 182 de meeste URL's naar Delpher, gevolgd door het artikel *Lijst van historische Nederlandse netnummers* met

175 Delpher-links. Het artikel over de Franse wielerved Jacques Anquetil sluit met 130 verwijzingen de top 3 af. (Grafiek 1)

Naar welke informatie in Delpher wordt het vaakst verwezen? Als we homepages buiten beschouwing laten blijft de illustratie *Afstandsaanduidingen langs Rijkswegen* in de *Nieuwe Tilburgsche Courant* van 12 februari 1937 de winnaar, met verwijzingen vanuit dertien Wikipedia-artikelen. Sommige Wikipedia-artikelen steunen bijna volledig op Delpher. Er zijn 61 artikelen die hun bestaan grotendeels aan Delpher (en de Wikipedia-gemeenschap) te danken hebben. Zo zou het artikel *Vuilmisman* zonder Delpher waarschijnlijk niet hebben bestaan.

DBNL

Een andere bron die intensief voor Wikipedia-artikelen wordt gebruikt

In de rubriek KB Onderzoekskroniek beschrijven medewerkers van de afdeling Onderzoek van KB, nationale bibliotheek hun resultaten, trends en vondsten.

is DBNL, een digitale collectie teksten uit de Nederlandse letterkunde, taal- en cultuurgeschiedenis, van de vroegste tijd tot heden, die het hele Nederlandse taalgebied representeert. Eind 2024 waren er

30.768 verwijzingen naar deze dienst in 18.458 verschillende Wikipedia-artikelen, waarbij iets meer dan de helft (54 procent) van deze URL's naar informatie over auteurs verwees.

De grootste 'DBNL-hubs' zijn de artikelen *De groote schouburgh der Nederlantsche konstschilders en schilderessen* (442 links) en *Schilder-boeck* (70 links). Populaire DBNL-pagina's zijn onder andere de inhoudsopgave van het *Algemeen letterkundig lexicon* (met verwijzingen vanuit 229 Wikipedia-artikelen) en *De eerste Surinaamse sportencyclopedie* van Ricky W. Stutgard (met links vanuit 147 artikelen). (Grafiek 2)

Er zijn zeventien Wikipedia-artikelen die grotendeels of volledig op DBNL-inhoud zijn gebaseerd, bijvoorbeeld dat over schrijver Jo-

Olaf Janssen

Wikimedia-coördinator van KB, nationale bibliotheek; initieert, stimuleert en faciliteert de samenwerking tussen de KB en de Wikimedia-beweging, ook is hij hier als vrijwilliger actief

Nationaal Archief/Collectie Spaarnestad Photo/W. P. van de Hoef

Zonder Delpher zou het Wikipedia-artikel *Vuilmisman* niet hebben bestaan, foto: 'Stront-tonnetjesschepper' in Amsterdam in 1953.

zelf van Walleghem of het artikel over *Drogon*, de debuutroman van Arthur van Schendel.

Onmisbare schakels

Delpher en DBNL voorzien in verschillende behoeften: waar Delpher vooral wordt gebruikt voor historische feiten vermeld in krantenartikelen, levert DBNL literaire en biografische context. Beide collecties zijn stevig verankerd in de Nederlandstalige Wikipedia en vormen inmiddels een onmisbare schakel in het ecosysteem van vrije kennis.

De auteur geeft dit artikel vrij onder de Creative Commons-naamsvermelding CC-BY 4.0-licentie.

Data story Delpher

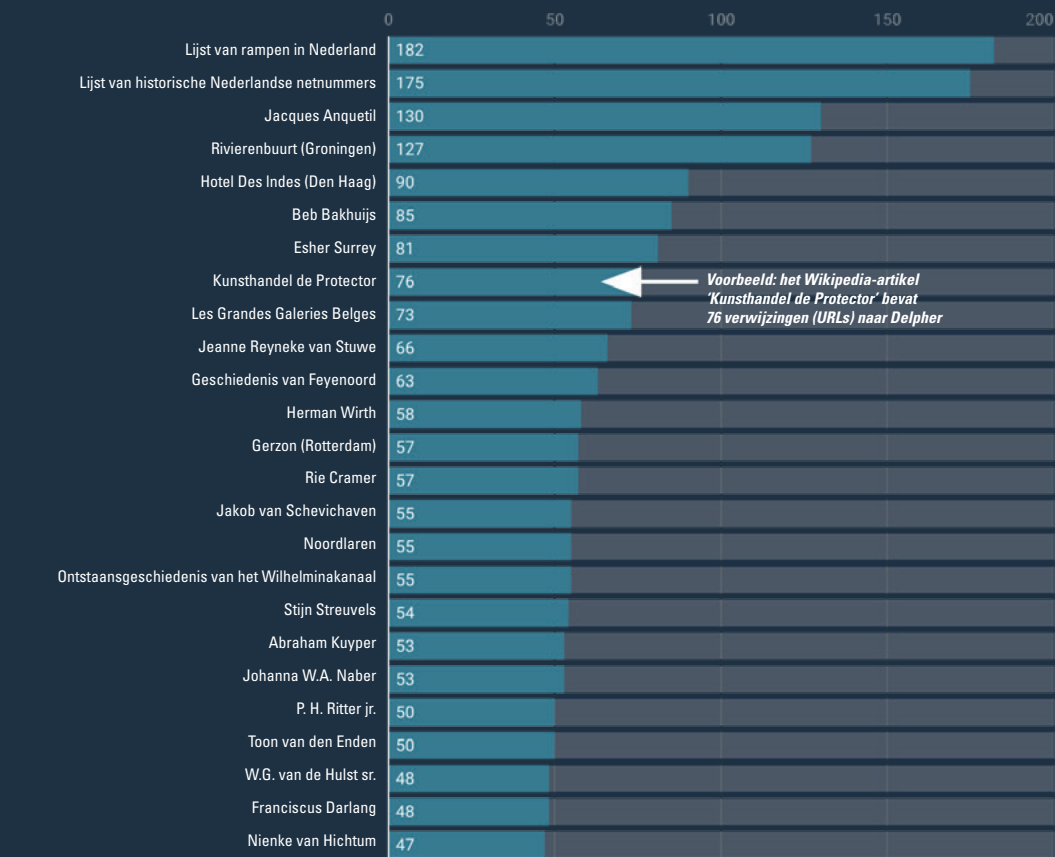
Data stories

De volledige data stories over de analyse van het gebruik van Delpher-URL's (januari 2025) en van DBNL-URL's (september 2024) in Nederlandstalige Wikipedia-artikelen kun je lezen op urlr.me/4GcXF9 (Delpher) en urlr.me/Wbxudg (DBNL), of via de QR-codes. Alle data voor de analyses en visualisaties zijn te vinden op [GitHub](#).

Data story DBNL

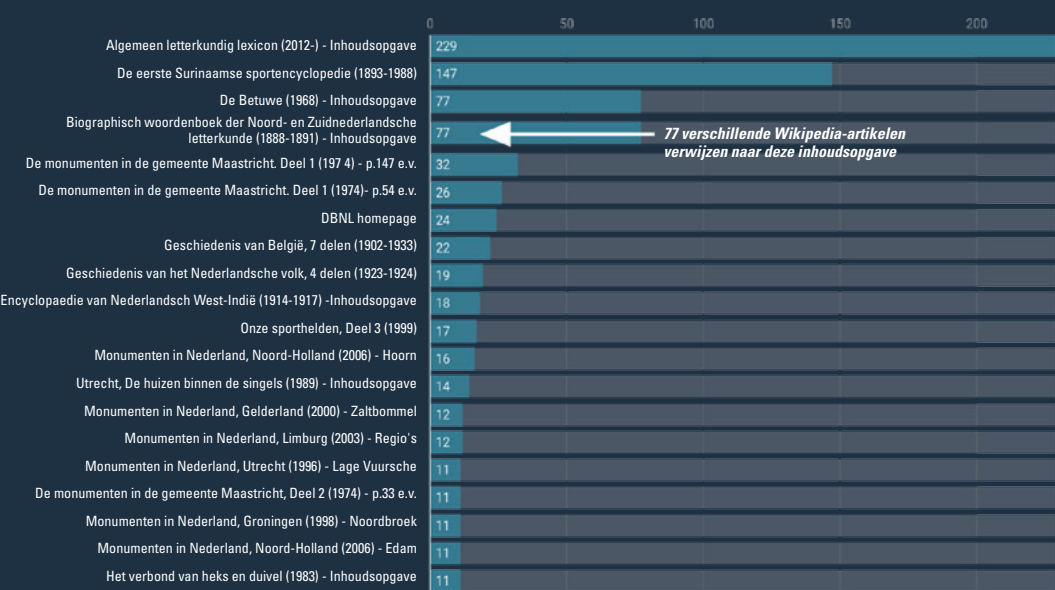
Welke artikelen in de Nederlandstalige Wikipedia bevatten de meeste verwijzingen (URLs) naar Delpher? Top 25 van 15.569 artikelen – Peildatum: 17 januari 2025

Grafiek: Olaf Janssen, Wikimedia-coördinator @KB - 5 februari 2025 - CC-BY-SA 4.0 – Bron: KB, nationale bibliotheek van Nederland – Gecreëerd met Datawrapper

Grafiek 1: artikelen in de Nederlandstalige Wikipedia met de meeste links naar Delpher – top 25.

Naar welke pagina's in DBNL wordt het vaakst verwezen vanuit de Nederlandstalige Wikipedia? Top 20 van 27.875 pagina's – Peildatum: 5 september 2024

Grafiek: Olaf Janssen, Wikimedia-coördinator @KB - 30 oktober 2024 – Bron: KB, nationale bibliotheek van Nederland – Gecreëerd met Datawrapper

Grafiek 2: DBNL-pagina's waarnaar het vaakst wordt verwezen vanuit Wikipedia-artikelen – top 20.

WIL JIJ JE DATA MET MIJ DELEN?

Mirjam van Reisen tijdens het International Solid Symposium vorige maand.

Universiteit Leiden hostte op 24 en 25 april het derde International Solid Symposium. Onder leiding van Mirjam van Reisen (hoogleraar FAIR Data Science LUMC) en haar

team was een internationaal gezelschap bijeen om de laatste wetenschappelijke inzichten te delen over social linked data, de uitgangspunten van open data en de FAIR-principes.

Na twee dagen *deep dives* in presentaties, posters en papers duizelde het – en dat is een goed teken. Want onder alle wetenschappelijke onderbouwingen ligt iets nog mooiers én helemaal in lijn met de Smart Humanity-thema's van onze beroepsgroep: hoe maken we de wereld beter door de inzet van onze kennis en technologie. 'Tech meets Social'.

Personal online datastore

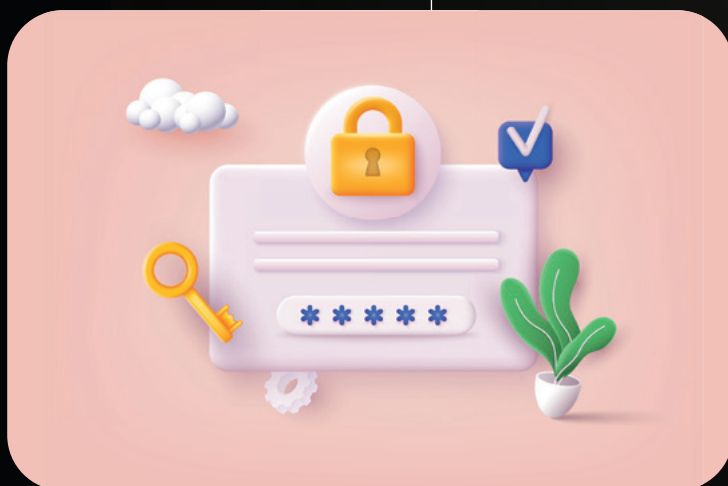
Internetpionier Sir Tim Berners-Lee is een van de aanjagers van de Solid-beweging. Eerst vanuit het Massachusetts Institute of Technology (MIT), nu via het Open Data Institute (ODI). In een tijd dat iedereen er met jouw persoonlijke data vandoor gaat, is het de hoogste tijd om er zelf weer eigenaar van te worden. Het internet kan daar nog steeds bij van dienst zijn, door als platform te dienen voor een web dat data kan helpen verbinden in plaats van documenten op te slaan.

Oké, dat is wellicht wat te simpel beschreven, maar de lijn is helder, en die heeft grote implicaties: iedereen zijn of haar eigen kluisje met persoonlijke data, ofwel personal online datastore (POD), waarbij je zelf beslist welke gegevens je met wie en onder welke voorwaarden deelt. Dat levert bijna een 'mer à boire' op aan stappen om daar te komen. Nieuwe architecturen, nieuwe afspraken over standaarden, nieuwe indexeringen en nieuwe afsprakenstelsels.

Wederzijds vertrouwen

De paradox is dat juist de laatste ontwikkelingen in de technologie hierbij kunnen gaan helpen. Door alle wetenschappelijke bijdragen heen zijn tijdens het symposium twee inte-

'In een tijd dat iedereen er met jouw persoonlijke data vandoor gaat, is het de hoogste tijd om er zelf weer eigenaar van te worden'

Invitation to Participate in GO opleidingen International Training Survey for Librarians / Information Specialists

Dear Colleagues,

GO | School for Information is a leading Dutch-based educational institution committed to providing high-quality training and professional development for information professionals around the world. Our mission is to empower librarians, archivists, information specialists, records managers, knowledge managers, and content managers with the skills and knowledge needed to thrive in an ever-evolving field. To learn more about our programs, please visit our website: <https://schoolforinformation.org>.

In 2025, we are proud to celebrate our **75th anniversary**. As part of this milestone and our continued commitment to supporting the global information community, we are conducting a feasibility study to explore the development of international training programs (in English) for libraries and archives.

We warmly invite you to participate in a short online survey designed to gather your valuable insights. Your input will help us identify key training priorities and ensure that our present and future programs that meet the diverse and changing needs of information professionals worldwide.

The survey includes questions about your background, interests in professional development, feedback on our current course offerings, suggestions for new courses, and preferred learning formats. Participation is entirely voluntary, and all responses will be treated with strict confidentiality. The survey should take approximately 10 minutes to complete.

Here is the link to the survey: <https://forms.office.com/e/jXQYKiSq8R>, or use the QR code below.

Your voice matters, and we would greatly appreciate your contribution.

Thank you in advance for your time and support.

Warm regards,

Eric Kokke
Directeur GO opleidingen
eric.kokke@goopleidingen.nl

ressante trends waar te nemen. De eerste is: hoe bouw je aan wederzijds vertrouwen? Als je data gaat delen, moet je immers de ander wel vertrouwen. Veel is op te lossen met wetten, standaarden en securityprotocollen, maar niet alles. Want eenmaal gedeeld ... is gegeven. En als een partij de data eenmaal binnen heeft, wat gaat die er dan mee doen? (Gelukkig verouderen persoonlijke gegevens snel – het blijven instabiele elementjes met een zekere halfwaardetijd.)

Nieuwe systemische benadering

De tweede trend is: hoe maak je technologie die erop gericht is het huidige systeem en daarmee de huidige verdienmodellen van big tech, big farma en big agro te veranderen? Aan te vallen zelfs? Een nieuwe systemische benadering van het internet zou bedrijven als Meta en Alphabet in een enorme neerwaartse spiraal kunnen brengen – ze zijn immers voor meer dan 90 procent afhankelijk van advertenties en van de verkoop van jouw gegevens. Er zijn start-ups en technologiebedrijven die bovenop de ontwikkelingen springen, maar wie betaalt dat? Bovendien wordt een deel ervan weer gefinancierd door non-gouvernementele organisaties (ngo's), waarvan enkele een dubieuze achtergrond hebben en in ieder geval niet controleerbaar of democratisch handelen. Duizelt het je al? Dan wordt het nog erger, want ook bedrijven als Alphabet zijn momenteel bezig met het ontwikkelen van speciale voorzieningen om 'klanten' te helpen met hun persoonlijke datakluis. Superhandig, want zo'n kluis vormt de basis voor ieders persoonlijke AI-assistent. Kortom, het is en blijft een race om aandacht en vertrouwen van mensen.

Positief activisme

Op het symposium in Leiden was echter meer dan een sprankje hoop. Door data komen burgers weer in hun kracht, luidde het. De initiatieven op het gebied van gezondheid (zoals het voorspellen van epidemieën met het Virus Outbreak Data Network (VODAN)) en de ontwikkelingen in de agrisector – ze spreken meer en meer tot de verbeelding. Niemand wil dat, als een grote ngo (denk aan USAID) een project stopt, ook alle data van bijvoorbeeld patiënten en stakeholders daarmee verdwijnen. Dat betekent dat ook de businessmodellen van ngo's die zich te veel als profitorganisatie gedragen onder druk staan. De KNVI slaat graag op de trom wat deze prachtige Solid- en open-dataontwikkeling betreft, en ze ondersteunt de wetenschappelijke voortgang. Ikzelf wens ons allen tegelijkertijd een beetje meer van dat positieve activisme toe!

Wouter Bronsgeest is duovoorzitter van de KNVI. Hij schrijft regelmatig blogs en artikelen, is redacteur van een aantal boeken over het vakgebied en is associate lector Data Driven Government aan de Hogeschool Utrecht. Eerder promoveerde hij op het onderwerp 'Evalueren van ICT-projecten bij de overheid'.

Deze bijdrage vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl.

SNEL EN SCHOON OP JE COMPUTER

Voor snelle toegang tot programma's, favorieten, mappen en bestanden op je Windows-computer kun je gebruikmaken van het bureaublad, de taakbalk of het tegelgebied van het startmenu. Wordt het echter een rommeltje? Gebruik dan Flow Launcher, TaskbarPlus en Everything om snel toegang te krijgen en je bureaublad, taakbalk en startmenu schoon te houden.

TOEGANG TOT ALLES VIA ÉÉN ZOEKVENSTER

Een simpele zoekbalk, dat is wat je krijgt als je Flow Launcher opent, maar vanuit deze zoekbalk krijg je toegang tot letterlijk alles! Met de tool zoek en open je programma's, documenten, webpagina's én instellingen. En alsof dat nog niet genoeg is kun je ook je browserfavorieten doorzoeken, een zoekopdracht uitvoeren met je favoriete zoekmachine, je computer afsluiten of wiskundige berekeningen oplossen via deze ene zoekbalk. Download en installeer Flow Launcher via flowlauncher.com; je hebt de keuze tussen een normale en een portable installatie. Je opent Flow Launcher met de combinatie Alt + Spatiebalk. In de instellingen van de tool kun je deze sneltoets aanpassen.

Vele plug-ins

Flow Launcher is in de basis al ontzettend handig, maar je kunt de tool ook nog enorm uitbreiden via de vele beschikbare plug-ins. Hieronder vind je vijf van deze plug-ins ter indicatie. Installeer deze door de installatiecode in te typen in het zoekvenster van Flow Launcher. Activeer vervolgens de plug-in door de activatiesneltoets in het zoekvenster in te typen. Deze actiesneltoetsen kun je na installatie van de plug-in wijzigen via de instellingen van de tool.

Leen Liefsoens

Redacteur van IP en informatie-specialist bij de mediatheek van Hogeschool Van Hall Larenstein Leeuwarden

- > **MediaControl:** snelle bedieningselementen voor afspelen/pauzeren, volgend nummer of vorig nummer. Installatiecode: pm install mediacontrol. Actiesneltoets: mc.
- > **Quick Uninstaller:** verwijder een programma van je computer. Installatiecode: pm install quick uninstaller. Actiesneltoets: unin.
- > **DeepFlow:** vertaal tekst rechtstreeks in Flow Launcher met de vertaaltool DeepL. Installatiecode: pm install DeepFlow. Actie sneltoets: dp.
- > **AI Assistent:** stuur een prompt naar het open AI-model van jouw keuze, API van het model is vereist. Installatiecode: pm install AI Assistant. Actie sneltoets: ai.
- > **OneNote:** doorzoek je OneNote-notities of maak een nieuwe OneNote-notitie aan. Installatiecode: pm install onenote. Actiesneltoets: on.

Je hebt eenzelfde plug-ins voor Obsidian en Notion.

Alle beschikbare plug-ins vind je in de plug-inwinkel in de instellingen van Flow Launcher; deze open je via het systeemvakpictogram. Klik op je rechtermuisknop of typ eenvoudigweg 'instellingen' in de zoekbalk van Flow Launcher.

JE EIGEN INGERICHTE VERBODEN TAARBALK

Met Flow Launcher moet je een typactie uitvoeren om een programma, bestand, webpagina of instelling te openen. Dat hoeft niet bij de tool TaskbarPlus. De naam zegt het al: met TaskbarPlus heb je extra taakbalken tot je beschikking. Die richt je in met snelkoppelingen naar keuze. Je sleept daarvoor eenvoudig programma's, mappen of bestanden naar de tool. Wanneer je TaskbarPlus voor de eerste keer

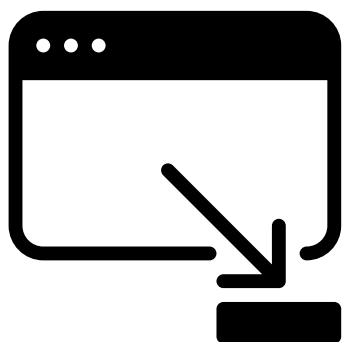
opstart begin je met zeven taakbalken: (1) *Computer* met snelkoppelingen naar standaardmappen als Download en standaardinstellingen als Printers, (2) *Mappen*, (3) *Bestanden*, (4) *Favorieten*, (5) *Apps*, (6) *Opmerkingen* met snelkoppelingen naar notities, gemaakt met het eigen notitieprogram-

ma van TaskbarPlus en (7) *Recent* met snelkoppelingen naar recent geopende items. Je kunt naar believen taakbalken verwijderen en toevoegen. Download en installeer de tool via taskbarplus.com. TaskbarPlus is standaard portable en werkt het beste als je hem aan de Windows Taakbalk vastpint.

ZOEKMACHINE VOOR AL JE DOCUMENTEN EN MAPPEN

De zoekfunctie van Windows Verkenner heeft soms even tijd nodig om resultaten weer te

geven. Duurt dit je te lang? Everything indexeert alle mappen en documenten op je computer, en met uitgebreide zoekcriteria kan de tool snel elk willekeurig document of elke willekeurige map lokaliseren. Het indexeren van een verse Windows-installatie, die ongeveer 120.000 documenten bevat, gebeurt in nog geen seconde. Hij gebruikt dan slechts 14 MB werkgeheugen en neemt zo'n 9 MB ruimte op de harde schijf in beslag. Kortom, Everything is klein maar superkrachtig.

Download en installeer Everything via voidtools.com. Je hebt de keuze tussen een normale installatie, een light installatie en een portable versie. Je kunt zelf kiezen wat geïndexeerd wordt: schijven en mappen, zelfs van cloudopslag, maar ook externe opslag als USB-sticks. De zoekmogelijkheden zijn eindeloos: maak gebruik van operatoren, wildcards of macro's en zoek met diverse zoekcommando's. Ontdek ze allemaal via de helpfunctie van Everything. Gebruik je vaak dezelfde zoekopdrachten, dan kun je deze toevoegen aan een favorietenlijst. Everything indexeert niet de inhoud van documenten. Alhoewel zoeken naar inhoud tot de mogelijkheden behoort, gaat dit dus niet sneller dan in Windows Verkenner.

HET PERFECTE TRIO

Gebruik Flow Launcher als je startpunt. TaskbarPlus en Everything vormen een goede aanvulling voor enerzijds toegang tot veelgebruikte items en anderzijds het geavanceerd zoeken naar documenten en mappen. Bovendien zijn alle drie de tools volledig gratis.

Deze Lifehacking vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl. <

**vakblad voor
informatieprofessionals**

**Hybride IP:
papier
en
online**

**IP verschijnt jaarlijks
vier keer op papier en
vijf keer als digitaal magazine.**

De papieren IP belandt gewoon in je fysieke brievenbus, de digitale IP krijg je als versleutelde link die we sturen naar het mailadres dat bij ons bekend is. Daarnaast kun je als abonnee alle IP's – papier en digitaal, vanaf jaargang 2011 – als vanouds raadplegen in het **online archief** op informatieprofessional.nl. De losse bijdragen in full-text en de hele nummers als pdf (papierbladen) en als link (digitale magazines).

Let op: ontvang je IP als onderdeel van je lidmaatschap van de KIVI?

Dan werkt het inloggen anders dan voor directe abonnees.

Kijk daarvoor op de website van IP

www.informatieprofessional.nl

SCHRIJF JE IN!

INFORMATIE AAN ZOO

HET CONGRES VOOR INFORMATIEPROFESSIONALS
IN VLAANDEREN & NEDERLAND

INFORMATIE IN TRANSITIE

Menselijke waarden
in een digitale toekomst

Vlaamse Vereniging
voor Bibliotheek,
Archief &
Documentatie

A ROOM WITH A ZOO,
ANTWERPEN
do 9.10 en vr 10.10 2025

Lees er meer over op vvbad.be/informatie-aan-zoo-2025.